

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
GRĀMATVEDĪBAS UN AUDITA KATEDRA

**AKCĪZES NODOKĻA ADMINISTRĒŠANA
UN TĀ PILNVEIDOŠANA**

DIPLOMDARBS

Autore: **Anna Vorobjova**

Stud.apl. EkGr030386

Darba vadītājs: lektore M.oec. Lilija Ābika

RĪGA 2008

SATURS

Anotācija.....	3
Saīsinājumu un nosacīto apzīmējumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. Akcīzes nodokļa loma kopējā nodokļu sistēmā.....	7
1.1. Akcīzes nodokļa vēsturiskā attīstība.....	8
1.2. Akcīzes nodoklis kā nodokļu sistēmas sastāvdaļa.....	9
1.3. LR likumdošana, kas reglamentē akcīzes preču aprites kārtību un tās analīze.....	12
1.3.1. Akcīzes nodoklis alkoholiskajiem dzērieniem.....	14
1.3.2. Akcīzes nodoklis tabakas izstrādājumiem.....	18
1.3.3. Akcīzes nodoklis naftas produktiem.....	21
1.3.4. Akcīzes nodoklis bezalkoholiskajiem dzērieniem.....	25
1.3.5. Akcīzes nodokļa aprēķināšana un maksāšanas kārtība.....	28
2. Akcīzes nodokļa administrēšanas analīze.....	37
2.1. Akcīzes nodokļa ieņēmumu analīze.....	39
2.1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem.....	41
2.1.2. Tabakas izstrādājumiem.....	44
2.1.3. Naftas produktiem.....	49
2.1.4. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai.....	52
2.2. Akcīzes preču aprites kontrole un uzraudzība.....	54
3. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas.....	59
3.1. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas iemesli un paņēmieni.....	60
3.2. Par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas piemērojamās sankcijas.....	61
Secinājumi.....	65
Priekšlikumi.....	68
Izmantotā literatūra un avoti.....	70
Dokumentāra lapa.....	72

ANOTĀCIJA

Diplomdarbā „*Akcīzes nodokļa administrēšana un tā pilnveidošana*” mērķis ir, izanalizējot normatīvos aktus, kas reglamentē akcīzes nodokli Latvijā, izpētīt šī nodokļa darbību un tā administrēšanas problēmas, kā arī izstrādāt priekšlikumus administrēšanas uzlabošanai.

Diplomdarba struktūra veidota atbilstoši izvirzītajam darba mērķim. Pirmajā daļā tiek raksturota akcīzes nodokļa vēsturiskā attīstība; pētīta akcīzes nodokļa loma kopējā nodokļu sistēmā; kā arī tiek izvērtēta akcīzes nodokļa būtība un LR likumdošana, kas reglamentē akcīzes preču aprites kārtību. Otrajā daļā ir analizēta akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūra, izpētīta akcīzes nodokļa maksāšanas kārtība, akcīzes preču uzraudzības process. Trešajā daļā ir izvērtēti izvairīšanās no nodokļu maksāšanas iemesli, paņēmieni un piemērojamās sankcijas.

Diplomdarba izstrādāšanai tika izmantoti Latvijas Republikas likumdošanas akti, Finanšu ministrijas un Valsts ieņēmumu dienesta informatīvie materiāli, ekonomiskās un statistiskās (salīdzināšanas, grafiskās) analīzes metodes, kā arī interneta avoti.

Diplomdarbs sastāv no 72 lapām, 6 tabulām, 17 attēliem, 9 formulām, 10 pielikumiem, 33 izmantotiem literatūras un citiem informācijas avotiem.

Atslēgvārdi:

1. Akcīzes nodoklis;
2. Nodokļa likme;
3. Nodokļu administrēšana;
4. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas;
5. Nodokļu kontrole.

ANNOTATION

The purposes of Degree work “*Administration of excise tax and it’s improvement*” is a research of excise tax and administration problems, analyzing the normative acts, what regulates the excise tax in Latvia, and to produce suggestions for improvement of administration.

The structure of Degree work is formed according work purpose. The following will be examined in the chapter one: historical development of the excise tax; a role of the excise tax in common system of taxes; analyzed the point of excise tax and LR legislation, which regulates circulating order of excise goods. In chapter two presents the analysis of the excise tax revenue structure; supervision of movements of excise goods. In the last chapter is written about reasons of deviation from tax payments and sanction.

The following sources were used during writing the Degree work: legislation of Republic of Latvia, informative materials of the Ministry of Finance and the Service of public revenues, as well economic and statistical (reference, scheduler) analysis methods.

In work: 72 pages, 6 tables, 17 schedules, 9 formula, 10 supplements, 33 titles of sources of information.

Key words:

1. Excise tax;
2. Tax rate;
3. Administration of taxes;
4. Deviation from tax payments;
5. Control of taxes.

SAĪSINĀJUMU UN NOSACĪTO APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ES – Eiropas Savienība

FM – Finanšu ministrija

VID – Valsts ieņēmumu dienests

LVL – lats

EUR – eiro

g. – gads

gs. – gadsimts

š. g – šogad

milj. – miljons

u.c. – un citi

utt. – un tā tālāk

t.i. – tas ir

t.sk. – tai skaitā

tūkst. – tūkstotis

u.tml. – un tamlīdzīgi

gab. – gabals

IEVADS

Diplomdarba temata izvēle saistīta ar sabiedrībā notiekošajiem procesiem, līdz ar Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ar 2004.gada 1.maiju ir notikušas būtiskas izmaiņas akcīzes nodokļa administrēšanas sistēmā, tāpēc ir nepieciešams veikt pētījumu par esošiem un paredzamajam akcīzes nodokļa administrēšanas funkcijām Latvijas Republikā, atklāt trūkumus un problēmas akcīzes nodokļa administrēšanā un dot iespējamus priekšlikumus to uzlabošanai, tāpēc tēma par nodokļu likumdošanu, tās administrēšanu un kontroles sistēmu ir piemērota diplomdarba izstrādei.

Diplomdarba mērķis ir, analizējot normatīvos aktus, kas reglamentē **akcīzes nodokli** Latvijā, izpētīt šī nodokļa darbību un tā administrēšanas problēmas un izstrādāt priekšlikumus administrēšanas uzlabošanai.

Darba mērķa sasniegšanai tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- analizēt akcīzes nodokļa vēsturi;
- noteikt akcīzes nodokļa vietu Latvijas nodokļu sistēmā;
- izvērtēt LR likumdošanu, kas reglamentē akcīzes preču aprites kārtību;
- izanalizēt akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūru;
- noteikt izvairīšanos no nodokļu maksāšanas iemeslus, paņēmienus un sankcijas;
- izstrādāt priekšlikumus atklāto problēmu risināšanai.

Diplomdarba struktūra veidota atbilstoši izvirzītajam darba mērķim un uzdevumam. *Pirmajā daļā* tiek raksturota akcīzes nodokļa vēsturiskā attīstība; pētīta akcīzes nodokļa loma kopējā nodokļu sistēmā; kā arī tiek izvērtēta akcīzes nodokļa būtība un LR likumdošana, kas reglamentē akcīzes preču aprites kārtību. *Otrajā daļā* ir analizēta akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūra, izpētīta akcīzes nodokļa maksāšanas kārtība, akcīzes preču uzraudzības process. *Trešajā daļā* ir izvērtēti izvairīšanās no nodokļu maksāšanas iemesli, paņēmieni un piemērojamās sankcijas.

Diplomdarba izstrādāšanai tika izmantoti Latvijas Republikas likumdošanas akti, Finanšu ministrijas un Valsts ieņēmumu dienesta informatīvie materiāli, ekonomiskās un statistiskās (salīdzināšanas, grafiskās) analīzes metodes, kā arī, internetā pieejamie materiāli. Darbā ir izmantotas ekonomiskās un statistiskās (salīdzināšanas, grafiskās) analīzes metodes.

Par pētījuma periodu ir izmantots 2005.gads, 2006.gads, 2007.gads, kā arī pirmie 2.mēneši 2008.gada. Analizējot akcīzes nodokļa vēsturi ir pētīts periods par pagājušo gadsimtu.

1. AKCĪZES NODOKĻA LOMA KOPĒJĀ NODOKĻU SISTĒMĀ

Nodokļu sistēma ir galvenais valsts budžeta ieņēmumu avots. Tāpēc ir būtiski, lai tā būtu sabalansēta un nodrošinātu budžeta izpildi, vienlaikus netraucējot uzņēmējdarbības attīstībai. Valsts politiku nodokļu sistēmas ieviešanā un administrēšanā sauc par valsts fiskālo politiku.

Galvenais fiskālās politikas uzdevums ir nodrošināt nodokļu ieņēmumus, kas segtu valsts budžeta izdevumus. Taču ir arī vairāki citi uzdevumi. Nodokļus var izmantot, gan lai ierobežotu kādas darbības, gan lai tās veicinātu. Piemēram, akcīzes nodoklis alkoholam un tabakai sadārdzina šīs nelabvēlīgās preces un ierobežo to patēriņu. Savukārt nodokļu samazināšana uzņēmumiem, kas ievieš jaunas tehnoloģijas, stimulē ražotņu modernizāciju.[23]

Akcīzes nodoklis ir otrs patēriņa nodokļa veids un bieži vien to sauc arī par selektīvo patēriņa nodokli. [16.71]

Akcīzes nodokļa iekasēšanas nepieciešamību pamato ar to, ka:

1. Daudzu gadu laikā ir pierādījies, ka akcīzes nodoklis dod lielus un viegli iekasējumus ieņēmumus, no kuriem valdībai ir grūti atteikties. Tas ir sevišķi attiecas uz alkoholisko dzērienu lietošanu, smēķēšanu, automašīnu un azartisko spēļu izmantošanu, jo pēc šīm precēm un pakalpojumiem ir liels pieprasījums, kas ir diezgan neelastīgs uz cenu izmaiņām, pie tam šīm precēm un pakalpojumiem nav iespējams atrast lētākus aizvietošanas produktus;
2. Tādu preču kā alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu, tādu pakalpojumu kā azartspēles lietošana un izmantošana var kaitēt gan pašam patērētājam gan apkārtējiem cilvēkiem. Apliekot ar nodokli šīs preces un pakalpojumus, palielinās to cena, kas var ierobežot šo preču un pakalpojumu patēriņu;
3. Šā nodokļa ieņēmumi tiek izmantoti, lai segtu tādu valsts izdevumus, kas saistīti ar akcīzes nodokli apliekamo preču patēriņu, piemēram, nodoklis no naftas produktiem tiek izmantots, lai segtu ceļu remontdarbu izmaksas, bet nodoklis no alkoholiskiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem un automašīnām, lai segtu izdevumus veselības aprūpei;
4. Ar akcīzes nodokļa palīdzību var pārdalīt ienākumus starp turīgiem un trūcīgiem iedzīvotājiem, piemēram, apliekot ar nodokli dārgas automašīnas, kažokādu un juvelieru izstrādājumus, melnos ikrus utt. [16.71]

1.1. Akcīzes nodokļa vēsturiskā attīstība

Eiropā pirmo nodokļu sistēmu, kas lika pamatus mūsdienu nodokļu tiesībām, radīja romieši. Romieši bija arī pirmie, kam nodokļu iekasēšana pildīja ne tikai fiskālo funkciju, bet regulēja arī ekonomiskās attiecības. Pavisam romieši radīja ap 200 dažādu nodokļu, kam ir pārsteidzoša līdzība ar jaunāko laiku nodokļiem. Piemēram, vīna, labības, gurķu, ziepju nodoklis – akcizēto preču nodoklis – mūsdienu akcīzes nodoklis. [15.8]

Šā nodokļa ieviešanu iesāka jau 1918.gada decembrī no spirta, kad akcīzes un monopola pārvalde pārņēma spirta ražošanu savā uzraudzībā. Sākot ar 1919.gada 1.juliju līdz 1920. gada janvārim akcīzes nodoklis spirtam tika noteikts absolūtās vienībās: dzērienu izgatavošanai – 1 rublis un 20 kapeikas, tehniskajām vajadzībām – 1 rublis par grādu. Pēc tam, valsts izdevumiem pieaugot, vajadzēja arī palielināt ieņēmumus valsts budžetā. Tādēļ akcīzes nodokli spirtam pastāvīgi paaugstināja, līdz tas sasniedza 1 latu par grādu.

Akcīzes nodokli noteica arī raugam. Ar 1919.gada jūliju akcīzes nodokli maksāja, apliekot rauga iesaiņojumus ar bandrolēm. Sākumā akcīzes nodoklis raugam bija 1 rublis par mārciņu, bet 1925.gada 26.martu – 1.30 latu par kilogramu. [18.65]

Akcīzes nodokli liķierim noteica, tiklīdz Akcīzes un monopola pārvalde bija pārņēmusi šā nodokļa pārzināšanu no vācu okupācijas varas. Sākumā pašiem savu nodokļa nomaksas zīmju nebija un vajadzēja iztikt ar okupācijas varas gados noteiktajām bandrolēm, pārdodot par cenām, kādas tā bija noteikusi. Pēc patstāvīgas likmes šā nodokļa iekasēšana sāka no 1919.gada 1.jūlija. Toreiz 1 spaini liķiera aplika ar 40 rubļiem. 1920.gada februārī nodokļa likmi paaugstināja līdz 100 rubļiem (2 lati) par spaini liķiera. Kopš 1922.gada 1.maija likmi noteica 1.60 latu apmētā par litru, bet kopš 1924.gada jūlija – 1.68 lati par litru. [18.66]

Brīvvalsts pastāvēšanas pirmajos gados alu neļāva ražot, motivējot ar to, ka produkti, ko izlieto alus ražošanai, nepieciešami pārtikai. Bija atļauts izgatavot no labības produktiem vienīgi kvasu. Akcīzes nodokli kvasam noteica ar 1920.gada aprīli, nosakot tā likmi – 10 rubļi par spaini. Ar 1921.gada jūliju likmi paaugstināja līdz 20 santīmiem par litru. Ar 1921.gada 16.decembra likumu bija atļauts ražot arī alu, nosakot akcīzes nodokļa likmi 30 santīmu par litru. Līdz 1924.gada 1.jūlijam ar akcīzes nodokli aplika gatavo pārdošanai pudelēs iepildīto alu, apliekot tās ar bandrolēm.

Šāda bandroļu sistēma visai nesekmīgi aizsargāja valsts intereses un bija neērta alus ražotājiem transporta ziņā. Tādēļ 1924.gada 29.februārī pieņēma jaunu likumu, pēc kura alu ar akcīzes nodokli aplika pēc iesala svara, ko izlieto alus vārīšanai. Ar 1925.gada 1.janvāri noteica diferencētu akcīzes nodokli: I šķiras alus darītavām – 1.15 latus par kilogramu iesala; II šķiras alus darītavām – 1.00 latu par kilogramu iesala. [18.66]

Darba autore secina, ka akcīzes nodoklis pastāvēja vairākiem produktiem un precēm: vīnogu, augļu un ogu vīniem, tabakai, medus kvasam, naftas produktiem, smēreļļām, sērkociņiem, tējai un citiem.

1.2. Akcīzes nodoklis kā nodokļu sistēmas sastāvdaļa

Nodoklis ir ar likumu noteikts obligāts maksājums valsts budžetā vai pašvaldību budžetos, kas nav maksājums par noteiktas preces iegādi vai pakalpojuma saņemšanu un nav soda naudas, pamatparāda palielinājuma naudas un nokavējuma naudas maksājums, kā arī nav maksājums par valsts kapitāla vai tā daļas izmantošanu. [16.14]

Valsts nodokļu politikas mērķis ir nodrošināt stabilus budžeta ieņēmumus, lai nodrošinātu valsts un pašvaldību funkciju izpildei nepieciešamos finanšu resursus.

Latvijas nodokļu un nodevu sistēmu patlaban veido 11 nodokļi un 56 valsts nodevas. Šo sistēmu reglamentē vispārīgais jeb „jumta” likums „Par nodokļiem un nodevām”, kas nosaka vispārīgos nodokļu sistēmas piemērošanas principus, attiecības starp nodokļu maksātāju un nodokļu administrāciju, kā arī 11 nodokļu likumi. Nodokļi un to regulējošie likumi norādīti 1.1.tabulā. [16.15]

1.1.tabula

LR nodokļi un tos reglamentējošie likumi [16.15]

Nr. p. k.	Nodoklis	Likums
1.	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	„Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”
2.	Uzņēmuma ienākuma nodoklis	„Par uzņēmuma ienākuma nodokli”
3.	Nekustamā īpašuma nodoklis	„Par nekustamā īpašuma nodokli”
4.	Pievienotās vērtības nodoklis	„Par pievienotās vērtības nodokli”
5.	Akcīzes nodoklis	„Par akcīzes nodokli”
6.	Muitas nodoklis	„Par muitas nodokli”
7.	Dabas resursu nodoklis	„Par dabas resursu nodokli”
8.	Izložu un azartspēļu nodoklis	„Par izložu un azartspēļu nodokli”
9.	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātas iemaksas	„Par sociālās apdrošināšanas obligātas iemaksas”
10.	Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis	„Par vieglo automobiļu un motociklu nodokli”
11.	Elektroenerģijas nodoklis	Elektroenerģijas nodokļa likums

Jāatzīmē, ka konkrēto nodokļu politikas veidošanā ir iesaistītas vairākas ministrijas. *Finanšu ministrija* ir atbildīga par **akcīzes nodokli**, uzņēmumu ienākuma nodokli, iedzīvotāju ienākuma nodokli, pievienotās vērtības nodokli, elektroenerģijas nodokli, nekustamā īpašuma nodokli, vieglo automobiļu un motociklu nodokli, izložu un azartspēļu nodokli, savukārt par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām atbildīga ir *Labklājības ministrija*, bet par dabas resursu nodokli – *Vides ministrija*.

Nodokļus var iedalīt:

1. Tiešajos nodokļus;
2. Netiešajos nodokļus.

Tiešie nodokļi ir tie nodokļu veidi, kur apliekamais objekts (visbiežāk ienākumi vai īpašums) pieder vai ir attiecināms uz pašu nodokļu maksātāju.

Netiešie nodokļi ir tie nodokļu veidi, kur apliekamais objekts ir preces vai pakalpojumi.

Latvijā pie tiešajiem nodokļiem var pieskaitīt:

1. Uzņēmumu ienākuma nodokli;
2. Iedzīvotāju ienākuma nodokli;
3. Sociālo apdrošināšanas maksājumus;
4. Nekustamā īpašuma nodokli.

Bet pie netiešajiem nodokļiem var pieskaitīt:

1. Pievienotās vērtības nodokli;
2. **Akcīzes nodokli;**
3. Muitas nodokli. [16.21]

Diplomdarbā ietvaros tiek pētīts viens no netiešajiem nodokļiem – **akcīzes nodoklis**.

Akcīzes nodoklis ir specifisks patēriņa nodoklis, ko piemēro noteiktām patēriņa preču grupām, kuras ir saražotas vai tiek ievestas valstī.

Akcīzes nodokļa mērķis ir ierobežot to preču patēriņu, kas ir kaitīgas apkārtējai videi un cilvēkiem, kā arī dot valstij ieņēmumus, apliekot ar papildus patēriņa nodokli (papildus pievienotās vērtības nodoklim) preces, kas nav pirmās nepieciešamības preces un kas neskar maznodrošinātos. Taču galvenais akcīzes nodokļa mērķis ir fiskālais, t.i. nodrošināt valsts budžeta ieņēmumus. [15.59]

Var secināt, ka akcīzes nodoklis, kā patēriņa nodoklis Eiropas Savienības kopējā tirgū var būtiski ietekmēt konkurences apstākļus starp dalībvalstīm, tad Eiropas Savienībā ļoti strikti tiek reglamentēti nosacījumi akcīzes nodokļa piemērošanai trim preču grupām, tas ir, naftas produktiem, alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem. Akcīzes nodokļa harmonizācija ir attiecināta uz nodokļa minimālo likmju noteikšanu, apliekamo preču struktūras saskaņošanu, kā arī šo preču aprites un nodokļa maksāšanas kārtības saskaņošanu.

Ņemot vērā to, ka Eiropas Savienība pieļauj, ka dalībvalstis var piemērot akcīzes nodokli arī citām precēm, Latvijā ar akcīzes nodokli fiskālu apsvērumu dēļ tiek aplikti arī bezalkoholiskie dzērieni un kafija. [15.59]

Nodokļa objekti:

- alkoholiskie dzērieni;
- tabakas izstrādājumi;
- naftas produkti;
- bezalkoholiskie dzērieni un kafija.

Nodokļa maksātāji:

- importētājs;
- noliktavas turētājs;
- apstiprināts tirgotājs, neapstiprināts tirgotājs;
- citi maksātāji, saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” [1]

Akcīzes preču noliktava – vieta, kur noliktavas turētājs ražo, pārstrādā, uzglabā, ieved, saņem, nosūta vai veic citas darbības ar akcīzes precēm, piemērojot atlikto nodokļa maksāšanu.

Atliktā nodokļa maksāšana – akcīzes nodokļa samaksas atlikšana attiecībā uz akcīzes preču ražošanu, pārstrādi, uzglabāšanu un pārvadāšanu.

Importētājs – persona, kura ieved akcīzes preces Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam no ārvalsts, kas nav dalībvalsts.

Noliktavas turētājs – persona, kurai ir tiesības turēt tās īpašumā vai valdījumā esošu akcīzes preču noliktavu.

Apstiprināts tirgotājs – persona, kurai nav noliktavas turētāja statusa un kurai ir tiesības saņemt akcīzes preces no citas dalībvalsts, piemērojot tām atlikto nodokļa maksāšanu.

Neapstiprināts tirgotājs – persona, kurai nav noliktavas turētāja statusa un kurai ir tiesības uz vienu noteiktu darbību – uz konkrētu akcīzes preču vienreizēju saņemšanu no citas dalībvalsts, piemērojot tām atlikto nodokļa maksāšanu.

Nodrošinājums – akcīzes nodokļa nodrošinājums, ar kuru tā iesniedzējs apņemas samaksāt akcīzes nodokli par akcīzes precēm, ja attiecīgā persona izpilda likumā noteiktās prasības. [1]

1.3. LR likumdošana, kas reglamentē akcīzes preču aprites kārtību un tās analīze

Akcīzes preču aprites kārtību regulē likums "Par akcīzes nodokli", ka arī Ministru kabineta noteikumi Nr.662 "Akcīzes preču aprites kārtība". **Noteikumi nosaka akcīzes preču aprites kārtību, tajā skaitā:**

1.1. Kārtību, kādā izsniedz, pārreģistrē, anulē un izmanto speciālu atļauju (licenci) akcīzes preču noliktavas turētāja darbībai, speciālu atļauju apstiprināta tirgotāja darbībai, speciālu atļauju akcīzes nodokļa maksātāja pārstāvja darbībai, speciālu atļauju alkoholisko dzērienu, tabakas izstrādājumu vai naftas produktu vairumtirdzniecībai, kā arī speciālu atļauju alkoholisko dzērienu, alus, tabakas izstrādājumu vai degvielas mazumtirdzniecībai;

1.2. Valsts nodevas likmi un maksāšanas kārtību, ja tiek izsniegta vai pārreģistrēta speciāla atļauja noliktavas turētāja darbībai, speciāla atļauja apstiprināta tirgotāja darbībai, speciāla atļauja nodokļa maksātāja pārstāvja darbībai, speciāla atļauja alkoholisko dzērienu, tabakas izstrādājumu vai degvielas vairumtirdzniecībai, kā arī speciāla atļauja alkoholisko dzērienu, alus, tabakas izstrādājumu vai degvielas mazumtirdzniecībai;

1.3. Citas prasības noliktavas turētāja, apstiprināta tirgotāja un nodokļa maksātāja pārstāvja darbībai. [8]

Speciālo atļauju (licenci) izsniedz šādiem komercdarbības veidiem:

1. Noliktavas turētāja darbībai;
2. Apstiprināta tirgotāja darbībai;
3. Nodokļa maksātāja pārstāvja darbībai;
4. Alkoholisko dzērienu, tabakas izstrādājumu vai degvielas vairumtirdzniecībai;
5. Alkoholisko dzērienu, alus, tabakas izstrādājumu vai degvielas mazumtirdzniecībai. [1]

Savukārt, MK noteikumi Nr. 521 „Noteikumi par akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapu paraugiem un to aizpildīšanas kārtību” nosaka kārtību kādā ir jāveic akcīzes preču deklarācijas aizpildīšanas kārtību. **Noteikumi nosaka:**

1. Naftas produktu akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapas paraugu (1.pielikums);
2. Naftas produktu akcīzes nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtību (2.pielikums);
3. Alkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapas paraugu (3.pielikums);
4. Alkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtību (4.pielikums);
5. Tabakas izstrādājumu akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapas paraugu (5.pielikums);
6. Tabakas izstrādājumu akcīzes nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtību (6.pielikums);

7. Kafijas akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapas paraugu (7.pielikums);
8. Kafijas akcīzes nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtību (8.pielikums);
9. Bezalkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapas paraugu (9.pielikums);
10. Bezalkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa deklarācijas aizpildīšanas kārtību (10.pielikums).[7]

Darba autore secina, ka komersanti, kuri veic komercdarbību ar akcīzes precēm, nodrošina iespēju Valsts ieņēmumu dienesta pilnvarotajiem ierēdņiem kontrolēt akcīzes preču apriti un ar to saistīto dokumentāro un datorizēto informāciju komersanta deklarētajās komercdarbības vietās Valsts ieņēmumu dienesta licencēšanas komisijā deklarētajā darba laikā. [6]

VID ierēdņiem, pildot dienesta pienākumus akcīzes preču aprites, nodrošinājuma un uzraudzības jomā, ir tiesības:

1. Uzrādot dienesta apliecību un augstāka ierēdņa pilnvarojumu, veikt kontroles pasākumus akcīzes preču ražošanas, uzglabāšanas, tirdzniecības un realizācijas vietās, transportlīdzekļos, kā arī citās ar šo preču apriti saistītās vietās;
2. Pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, uzņēmumiem (uzņēmēj sabiedrībām) un reģistrētajiem patērētājiem jebkuru informāciju, kā arī izņemt pārbaudei (ekspertīzei) vai kā lietiskos pierādījumus jebkurus dokumentus un priekšmetus, kas attiecas uz uzņēmējdarbību ar akcīzes precēm;
3. Izņemtās akcīzes preces nodot pārbaudei un saņemt atzinumu par to atbilstību normatīvo aktu prasībām;
4. Izņemt un konfiscēt akcīzes preces, kā arī ar pārkāpuma izdarīšanu saistītos rīkus un priekšmetus, ja tie atrodas neregistrētās uzņēmējdarbības vietās, ja tie atzīti par lietiskiem pierādījumiem, ja precēm ir nelegālas izcelsmes pazīmes, kā arī citos likumos un normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos;
5. Nodot izņemtās akcīzes preces atbildīgā glabāšanā līdz lēmuma par konfiskāciju pieņemšanai;
6. Izņemt un iznīcināt alkoholiskajiem dzērieniem izmantojamo stikla, plastmasas un cita veida taru, kurai nav likvidēts alkoholiskajiem dzērieniem paredzētais marķējums;
7. Anulēt speciālās atļaujas (licences), atļaujas un izziņas uzņēmējdarbībai ar akcīzes precēm vai apturēt šo dokumentu darbību normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos;
8. Veikt akcīzes preču sākotnējo analīzi uzņēmējdarbības vietās;
9. Īstenot starptautisko sadarbību akcīzes preču aprites uzraudzības un pieredzes apmaiņas jomā. [6]

1.3.1. Akcīzes nodoklis alkoholiskajiem dzērieniem

Akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem mērķis ir ierobežojot to patēriņu, jo tas kaitīgi ietekmē uz cilvēka veselību, kā arī dot valstij attiecīgus nodokļa ieņēmumus.

Latvijas Republikas akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem reglamentē likums „Alkoholisko dzērienu aprites likums”. Likums regulē jebkuras darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem (sagatavošana pārstrādei, pārstrāde, ražošana, iepildīšana iepakojumā (fasēšana), marķēšana, uzglabāšana, iekraušana, izkraušana, pārvietošana, pārvadāšana, ievēšana, izvešana, izplatīšana, iegāde, realizācija, iznīcināšana) u.tml., kā arī alkoholisko dzērienu reklāmu.

Alkoholisko dzērienu vairumtirdzniecībai un alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecībai ir nepieciešama speciāla atļauja (licence). Ja alkoholisko dzērienu mazumtirgotāji tirgo tikai alu, tiem ir nepieciešama alus mazumtirdzniecības licence.

Alkoholisko dzērienu vairumtirdzniecības licenci, alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības licenci un alus mazumtirdzniecības licenci izsniedz Valsts ieņēmumu dienesta licencēšanas komisija.

Alkoholisko dzērienu vairumtirdzniecības licenci, alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības licenci un alus mazumtirdzniecības licenci izsniedz uz nenoteiktu laiku.

Alkoholisko dzērienu vairumtirgotāji un mazumtirgotāji par darījumiem ar alkoholiskajiem dzērieniem savstarpēji norēķinās ar kredītiestāžu starpniecību, izmantojot tikai tos kredītiestāžu norēķinu kontus, kuri deklarēti Valsts ieņēmumu dienesta licencēšanas komisijai. Alkoholisko dzērienu vairumtirgotāju un mazumtirgotāju savstarpējie norēķini skaidrā naudā ir aizliegti.[4]

Kārtību, kādā piešķirams patstāvīgas mazās alus darītavas statuss un piemērojamas akcīzes nodokļa likmes patstāvīgo mazo alus darītavu saražotajam alum nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr. 956 „Kārtība, kādā piešķirams patstāvīgas mazās alus darītavas statuss un piemērojama akcīzes nodokļa likme patstāvīgo mazo alus darītavu saražotajam alum”.[9]

Ar nodokli apliekamais objekts ir šādi alkoholiskie dzērieni:

- 1) **alus** - raudzēts alkoholisks dzēriens, kas pagatavots no iesala un ūdens, pievienojot apiņus;
- 2) **vīns** – uzskatams negāzēts vīns un dzirkstošais vīns, kuri tiek iegūti, raudzējot dabīgos vīna materiālus ar faktisko spirta daudzumu virs 1,2 tilpumprocentiem, bet ne vairāk par 18 tilpumprocentiem, ja gatavā ražojuma sastāvā esošais spirts pilnībā radies vīna rūgšanas procesā;

- 3) **raudzētie dzērieni** - uzskatāmi negāzēti raudzētie dzērieni un dzirkstošie raudzētie dzērieni, ar faktisko spirta daudzumu virs 1,2 tilpumprocentiem, bet ne vairāk par 15 tilpumprocentiem, ja gatavā ražojuma sastāvā esošais spirts pilnībā radies dzēriena rūgšanas procesā;
- 4) **starpprodukti** - negāzēti vai dzirkstošie alkoholiski dzērieni (izņemot vīnu un pārējos raudzētos dzērienus), kuru pamatizejviela ir vīns vai raudzētie dzērieni un kuru faktiskais spirta daudzums pārsniedz 1,2 tilpumprocentus, bet nepārsniedz 22 tilpumprocentus;
- 5) **spirts** - pārtikas rūpniecībā izmantojamais etilspirts, kas iegūts, rektificējot no pārtikas izejvielām ražotu jēlspirtu, un kas atbilst normatīvi tehnisko dokumentu (drošuma) prasībām;
- 6) **pārējie alkoholiskie dzērieni** – uzskatāmi produkti, kuros faktiskais spirta daudzums pārsniedz 1.2. tilpumprocentus (ieskaitot spirtu).[1]

Visi alkoholiskie dzērieni ir marķējami ar akcīzes nodokļa markām. Akcīzes nodokļa marku izsniedzējs ir Valsts ieņēmumu dienests. Savukārt akcīzes nodokļa marku saņēmējs ir importētājs, noliktavas turētājs Latvijas Republikā un noliktavas turētājs citās dalībvalstīs vai pārsūtītājtirgotāja ieceltais nodokļa maksātāja pārstāvis.

Ar akcīzes nodokļa markām ir atļauts marķēt alkoholiskos dzērienus:

- Latvijas Republikā, tikai akcīzes preču noliktavās vai muitas noliktavās;
- Ārvalstīs arī dalībvalstīs lai akcīzes preces ievestu Latvijas Republikā.

Nemarkēt ar akcīzes nodokļa markām atļauts:

- Alkoholiskos dzērienus, kuri ir iepildīti pudelēs ar tilpumu līdz 100 mililitriem;
- Alu. [1]

Darba autore pievienojas viedoklim, ka alkoholisko dzērienu iepakojumā un marķēšanā:

1. Jāizstrādā alkohola produktu iepakojšana un marķēšana pēc vienota principa.
 2. Jāveic efektīvi likumdošanas, izpildvaras, administratīvi, un citi pasākumi pareizas alkoholisko dzērienu iepakojšanas un marķēšanas nodrošināšanai.
 3. Lai to veiktu, jāievēro sekojoši principi:
- Alkohola produktu iesaiņojumam un etiķetei jāizskatās tā, lai neveicinātu alkohola lietošanu. Tas nedrīkst būt maldinošs un radīt priekšstatu par alkohola labvēlīgu ietekmi uz veselību. Etiķetē firmas zīmei, derīguma termiņam vai citam aprakstam nedrīkst tieši vai netieši norādīt uz to, ka konkrētais alkoholiskais dzēriens ir pievilcīgāks un veselīgāks par citu.
 - Jānodrošina, lai alkoholisko dzērienu iepakojums un marķējums neliktos pievilcīgs un neradītu vēlmi tos lietot nepilngadīgajiem.

- Uz katra alkoholiskā produkta jābūt brīdinošam uzrakstam par alkohola kaitīgo ietekmi uz veselību kopumā, kā arī vadot transportlīdzekli vai darot kādu mehānisku darbu, grūtniecības laikā u.c. gadījumos, kurus nosaka Veselības ministrija.
- Uz katra alkoholiskā produkta iepakojuma jābūt ne tikai brīdinošam uzrakstam par alkohola kaitīgo ietekmi, bet arī informācijai par alkohola koncentrāciju (tilp.%), kaloriju daudzumu un sastāvdaļām, kas varētu izraisīt alerģiju. [28]

Var secināt, ka *Latvijā pastāv fiksētā un kombinētā akcīzes nodokļa likmju sistēma*. Precēm akcīzes nodokli aprēķina pēc fiksētas likmes par preču tilpumu, svaru vai daudzumu.

Alkoholiskajiem dzērieniem nodokļi aprēķina saskaņā ar likuma „Par akcīzes nodokli” norādītajām likmēm (1.2. tabulā).

1.2.tabula

LR nodokļa likmes (LVL) alkoholiskajiem dzērieniem uz 01.01.2008.

Akcīzes preces	Mērvienība	Likme LVL
Alkoholiskie dzērieni:		
1. Alus	par 100 litriem	1.30 par katru absolūtā spirta tilp.%, bet ne mazāk kā 2 lati
- patstāvīgo mazo alus darītavu kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 tūkstošiem hektolitru	par 100 litriem	0.65 par katru absolūtā spirta tilp.%, bet ne mazāk kā 2 lati
2. Vīns	par 100 litriem	30
3. Raudzētie dzērieni	par 100 litriem	30
4. Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu:		
- līdz 15 tilp.% (ieskaitot)	par 100 litriem	42
- no 15 līdz 22 tilp.% (ieskaitot)	par 100 litriem	70
5. Pārējie alkoholiskie dzērieni	par 100 litriem absolūtā spirta	630

Darba autora viedoklis, ka kaut akcīzes nodokļa likme nemainās pēdējos divus gadus, tomēr ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem aug ar katru gadu, visbūtiskāk akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmē alkohola patēriņa izmaiņas, kas pēdējos pāris gados paaugstinās.

Savukārt, Eiropai ir centrālā loma pasaules alkohola tirgū; no tās nāk ceturtdaļa visa pasaulē patērētā alkohola, un vairāk kā pusi no pasaulē patērētā vīna ražo Eiropā. Tirdzniecība ir vēl vairāk koncentrēta Eiropā; 70% no eksportētā alkohola un gandrīz puse no pasaulē importētā alkohola ir saistīta ar Eiropas Savienību. Lai gan lielākā daļa no šīs tirdzniecības

norit starp ES valstīm, alkohola tirdzniecība dod aptuveni deviņus miljardus EUR Eiropas Savienības kopējā preču saldo. [29]

Katrai Eiropas Savienības valstij ir likumi un cita veida politika, kas bieži vien sabiedrības veselības apsvērumu dēļ aplūko alkoholu atsevišķi no citām precēm, ko tirgo šīs valsts teritorijā. Neskatoties uz alkohola politikas visuresību, gandrīz pusei ES valstu vēl aizvien nav rīcības plāna vai koordinējošās iestādes alkohola jomā. Vēl vairāk, lielākajā daļā valstu ir programmas tikai vienam alkohola politikas aspektam, visbiežāk Eiropas valstīs tās ir skolu izglītojošās programmas. Visās valstīs ir ierobežojumi braukšanai dzērumā, un visur, izņemot *Apvienoto Karalisti, Īriju un Luksemburgu*, maksimālā pieļaujamā alkohola koncentrācija asinīs autovadītājiem ir noteikta saskaņā ar Eiropas Komisijas ieteikto (0.5g/l). Tomēr daudziem Eiropas autovadītājiem šķiet, ka iespēja tikt pieķertam ir zema – trešdaļa visumā uzskata, ka izelpas pārbaude viņiem nekad netiks veikta, kaut arī šis skaits ir mazāks valstīs, kur izelpas pārbaudi veic pēc nejaušās izlases principa.[29]

Alkohola pārdošanai kopumā ir noteikti ierobežojumi lielākajā daļā ES valstu, dažos gadījumos ar mazumtirdzniecības monopolu starpniecību, bet biežāk ar licencēšanas palīdzību, un alkohola tirdzniecība bieži ir atļauta tikai noteiktās vietās. Vairāk kā trešdaļā valstu (un dažos reģionos) pārdošanas stundas arī ir ierobežotas, bet tirdzniecības dienu vai mobilo mazumtirgotāju blīvuma ierobežojumi ir noteikti tikai nedaudzās valstīs. Visās valstīs alkoholu ir aizliegts pārdot jauniem cilvēkiem, kas nav sasnieguši noteiktu gadu skaitu, bāros un krogos, bet četrās valstīs nav politikas par alkohola pārdošanu bērniem veikalos. Vecums, no kura jauniem cilvēkiem ir atļauts pārdot alkoholu, arī atšķiras dažādās Eiropas vietās; *Ziemeļeiropā* tas biežāk ir 18 gadi un *Dienvideiropā* – 16 gadi.

Alkohola tirdzniecības kontroli veic dažādās pakāpēs atkarībā no tirdzniecības pasākuma veida. Vairāk kā pusē Eiropas valstu ir juridiski ierobežojumi, kas attiecas uz alus reklāmu televīzijā (pēc satura ierobežojumiem), tostarp pilnīgs aizliegums piecās valstīs; stīprā alkohola reklāmas ir aizliegtas 14 valstīs. Vides reklāmu un preses reklāmu reglamentē mazāk, un katrā trešajā valstī kontroles pasākumi nav paredzēti. Sporta pasākumu atbalstu ierobežo vismazāk; šai saistībā tikai septiņās valstīs ir noteikti jebkādi juridiski ierobežojumi.

Alkoholisko dzērienu aplikšana ar nodokļiem arī ir vienota Eiropas valstu pazīme, kaut arī nodokļu likmes dažādās valstīs ievērojami atšķiras. To var skaidri redzēt attiecībā uz vīnu, ko gandrīz pusē valstu vispār neapliek ar nodokļiem, bet katrā piektajā valstī uz to attiecinātā nodokļu likme ir virs 1.000 EUR, ko koriģē atkarībā no pirktspējas. Kopumā vidējā spēkā esošā nodokļu likme ir visaugstākā *Ziemeļeiropā* un viszemākā *Dienvideiropā* un dažās *Centrāleiropas* un *Austrumeiropas* daļās. Četrās valstīs kopš 2004.gada ir ieviests nodoklis

alkoholu saturošo gāzēto dzērienu tirdzniecībai, kas, kā šķiet, ir mazinājis alkoholu saturošo gāzēto dzērienu lietošanu kopš tā laika.[29]

Darba autore pievienojas viedoklim, ka apvienojot dažāda veida alkohola politiku vienā skalā, kopējā alkohola politikas bardzība svārstās diapazonā no 5.5 (*Grieķijā*) līdz 17.7 (*Norvēģijā*) ar kopējo punktu skaitu 20, un vidējais līmenis ir 10.8. Alkohola politikā vismazāk ierobežojumu ir *Dienvideiropā* un dažās *Centrāleiropas* un *Austrumeiropas* daļās, un tā ir visstingrākā *Ziemeļeiropā*, bet, kā liecina augstais punktu skaits *Francijā*, ierobežojumi ne vienmēr samazinās no *Ziemeļiem* uz *Dienvidiem*. Šī aina alkohola politikā ļoti atšķiras no tā, ko varēja vērot pirms piecdesmit gadiem, jo kopumā politikas šobrīd ir daudz tuvākas savā starpā; tas lielā mērā ir saistīts ar politikas līmeņa paaugstināšanos daudzās valstīs, īpaši, ar braukšanu dzērumā saistītajā jomā, kur visās valstīs ir noteikti juridiski ierobežojumi. Mārketinga kontrole, minimālā vecuma ierobežojumi alkohola iegādei un valsts politikas struktūras alkohola politikas īstenošanai arī ir kļuvušas daudz izplatītākas 2005. gadā, salīdzinot ar 1950.gadu.[29]

1.3.2. Akcīzes nodoklis tabakas izstrādājumiem

Tabakas izstrādājumi ir izstrādājumi, kuri pilnīgi vai daļēji pagatavoti no ģenētiski modificētas vai nemodificētas tabakas (piemēram, cigaretes, cigarellas, cigāri, pīpju un cita smēķējamā tabaka, šņaucamā, košļājamā, zelējamā un velmējamā tabaka) un kuri paredzēti smēķēšanai, šņaukšanai, košļāšanai vai zelēšanai. [3]

Ar nodokli apliekamais objekts ir **tabakas izstrādājumi, kas pilnīgi vai daļēji gatavoti no tabakas vai tabakas aizstājējiem un paredzēti smēķēšanai:**

1) cigāri un cigarellas;

2) cigaretes;

3) smēķējamā tabaka:

a) smalki sagriezta tabaka, kas paredzēta cigarešu uztīšanai,

b) cita smēķējamā tabaka. [1]

Par cigāriem un cigarellām uzskatāmi šādi tabakas izstrādājumi:

1. Tabakas rullīši, kuri pilnībā izgatavoti no dabīgas tabakas;
2. Tabakas rullīši ar dabīgas tabakas ārējo aptinumu;
3. Tabakas rullīši ar sasmalcinātu jauktas tabakas pildījumu un ar tādu ārējo aptinumu parastā cigāru krāsā, kurš pilnībā aptver izstrādājumu un attiecīgos gadījumos arī tā filtru un iekšējo aptinumu, kas abi ir no homogenizētas tabakas, ja izstrādājuma svars,

neieskaitot filtru vai iemuti, nav mazāks par 1,2 gramiem un ja ārējais aptinums ir spirāles formā ar šauro leņķi vismaz 30° pret izstrādājuma garenvirziena asi;

4. Tabakas rullīši ar sasmalcinātu jauktas tabakas pildījumu un ar tādu homogenizētas tabakas ārējo aptinumu parastā cigāru krāsā, kurš pilnībā aptver izstrādājumu un attiecīgos gadījumos arī tā filtru ja izstrādājuma svars, neieskaitot filtru vai iemuti, nav mazāks par 2,3 gramiem un izstrādājuma apkārtmērs vismaz tā trešdaļas garumā nav mazāks par 34 milimetriem.[1]

Par cigaretēm uzskatāmi šādi tabakas izstrādājumi:

1. Tabakas rullīši, kurus var smēķēt tādus, kādi tie ir, un kuri nav cigāri vai cigarillas;
2. Tabakas rullīši, kas bez rūpnieciskas apstrādes ievietoti cigarešu papīra čaulītēs;
3. Tabakas rullīši, kas bez rūpnieciskas apstrādes ietīti cigarešu papīrā.

Par smēķējamo tabaku uzskatāmi tabakas izstrādājumi, kuri pilnīgi vai daļēji sastāv no sagrieztām tabakas lapām un kurus var smēķēt bez rūpnieciskas papildu apstrādes.

Tabakas izstrādājumu ražošana, pārstrāde un fasēšana atļauta tikai akcīzes preču noliktavā.

Tabakas izstrādājumu uzglabāšana, piemērojot atlikto nodokļa maksāšanu, kā arī neapstrādātas tabakas uzglabāšana atļauta tikai akcīzes preču noliktavā. [1]

Noliktavas turētājs atbild par visiem tabakas izstrādājumiem, kuri atrodas akcīzes preču noliktavā, kā arī uzskaita un reģistrē jebkuras darbības ar tiem šajā akcīzes preču noliktavā.

Tabakas izstrādājumu aprītes kārtību nosaka Ministru kabinets:

- Tabakas izstrādājumu aizliegts pārdot:
 1. Veikalu nodaļās, kur notiek tirdzniecība ar bērnu un pusaudžu precēm;
 2. Bērnu iestādēs, skolās un citās audzināšanas un izglītības iestādēs;
 3. Ārstniecības iestādēs;
 4. Kultūras un sporta iestādēs;
 5. Izmantojot tirdzniecības automātus;
 6. Teritorijās, kurām noteiktā kārtībā piešķirts tirgus statuss.
- Aizliegts pārdot tabakas izstrādājumus personām, kuras ir jaunāks par 18 gadiem. Par to tabakas izstrādājumu tirdzniecības vietās jābūt attiecīgam uzrakstam. Šaubu gadījumā pēc tirdzniecības vai policijas darbinieka pieprasījuma pircējam jāapliecina savs vecums, uzrādot personu apliecinošu dokumentu.
- Aizliegts iesaistīt tabakas izstrādājumu realizēšanā personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem.

- Tabakas izstrādājumus, izņemot cigārus un cigarellas, atļauts realizēt tikai slēgtās iepakojuma vienībās.
- Tabakas izstrādājumu tirdzniecības vietās jābūt redzamam uzrakstam, kas brīdina, ka tabakas izstrādājumu lietošana nopietni kaitē cilvēka veselībai.[3]

Ministru kabineta noteiktajā kārtībā no nodokļa ir atbrīvoti:

1. Denaturēti tabakas izstrādājumi un tabakas izstrādājumi, kurus iznīcina;
2. Tabakas izstrādājumi, kurus izmanto tabakas izstrādājumu kvalitātes noteikšanai.

Akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem mērķis ir ierobežot to patēriņu, dēļ to kaitīgās ietekmes uz cilvēka veselību, kā arī dot valstij attiecīgus nodokļa ieņēmumus.

Eiropas Komisija ir oficiāli akceptējusi Latvijas pozīciju un piešķirusi Latvijai pārejas periodu līdz 2009.gada 31.decembrim akcīzes nodokļa cigaretēm likmes paaugstināšanai, lai pakāpeniski sasniegtu Eiropas Savienībā noteikto minimālo akcīzes nodokļa likmi cigaretēm.

Darba autore no 1.3. tabulas secina, ka katru gadu palielinās akcīzes nodokļa likmes, bet būtisks palielinājums notika no 1. janvāra 2008.g. par 90% ir palielināts akcīzes nodoklis cigaretēm, ko nosaka Eiropas Savienības noteiktā minimālā izlīdzinājuma plāns. Akcīzes nodokļa fiksētā likme ir pieaugusi no desmit līdz 17,8 latiem par 1000 cigarešu, un akcīzes nodokļa mainīgā daļa palielinājusies no 25% līdz 32% no maksimālās mazumtirdzniecības cenas, līdz ar to cigarešu cenas pieaugs par 80%. [26]

1.3. tabula

LR akcīžu nodokļa likmju palielināšanas grafiks par cigaretēm 2006.g.-2009.g. (%) [19.3]

Gads	2006.g.	No 01.01.2007.g.	No 01.07.2007.g.	2008.g.	2009.g.
Procentu likme					
Procentuāla likme, % no maksimālās mazumtirdzniecības cenas	14.8%	19.2%	25%	32.2%	34.5%
Specifiska likme, par 1000 cigaretēm	7.6	8.4	10	17.8	22.5

Var secināt, ka nodokļa likmes tieši skar plašu Latvijas iedzīvotāju slāņu ekonomiskās un sociālās intereses. ***Straujš cigarešu cenu kāpums būtu ļoti bīstams Latvijas ekonomikai. Pirmkārt***, ienākumi budžetā no nodokļu likmes paaugstināšanas neatsvērs izdevumus, kas būs nepieciešami, lai nodrošinātu nodokļa iekasēšanu un cīņu pret pieaugošo kontrabandu. ***Otrkārt***, Latvijas patērētāju pirktspēja pieaugs daudz lēnāk nekā cena cigaretēm, tādēļ cenu

pieaugums garākā laika periodā arī patērētājam ļauj labāk piemēroties cenu kāpumam. ***Straujš cenu kāpums negatīvi ietekmētu arī tabakas industriju un tajā iesaistīto darbaspēku.*** Treškārt, cenas trīskārtīgs pieaugums nepilnu divu gadu laikā atstātu ļoti negatīvu iespaidu uz inflāciju.

1.3.3. Akcīzes nodoklis naftas produktiem

Akcīzes nodokļa naftas produktiem mērķis ir ierobežot naftas produktu patēriņu dēļ to kaitīgas ietekmes uz apkārtējo vidi, kā arī dot valstij ieņēmumus.

Ar nodokli apliekami:

- naftas produkti, to aizstājējprodukti un komponenti, kā arī citi produkti, kuri pilnīgi vai daļēji sastāv no ogļūdeņražiem.
- citi produkti, kuri tiek realizēti vai paredzēti realizācijai, izmantoti vai paredzēti izmantošanai par degvielu, kurināmo vai par to aizstājējproduktu vai komponentu. [1]

Uz 2007.gada 30. jūniju bija 69 spēkā esošas licences akcīzes preču noliktavas turētāja darbībai un 5 spēkā esošas licences apstiprināta tirgotāja darbībai, kurās norādītais akcīzes preču veids ir naftas produkti un/vai biodīzeļdegviela.

Naftas produktu daudzumu litros akcīzes nodokļa aprēķināšanai nosaka MK noteikumi Nr.421 „Kārtība, kādā, aprēķinot akcīzes nodokli naftas produktiem, nosakāms naftas produktu daudzums litros 15 grādu temperatūrā pēc Celsija” reglamentētajā kārtībā atbilstoši to daudzumam 15 grādu temperatūrā pēc Celsija.

Var secināt, ka komersants, kurš ievieš naftas produktus Latvijas Republikas teritorijā, naftas produktu daudzumu litros nosaka, izmantojot naftas produktu piegādātāja (ražotāja) izsniegtajā kvalitātes sertifikātā norādīto naftas produktu blīvumu 15°C attiecīgajiem naftas produktiem.

Akcīzes preču noliktavas turētājs, nosakot no akcīzes preču noliktavas izvedamo naftas produktu daudzumu litros tiem naftas produktiem, kas sajaukti ar citām vielām vai kuriem ir mainījušās ekspluatācijas, fizikālās vai ķīmiskās īpašības, izmanto kvalitātes sertifikātu, kuru sastādījis akcīzes preču noliktavas turētājs un kurā naftas produktu blīvums norādīts 15°C.

Nosakot naftas produktu daudzumu litros atbilstoši to daudzumam 15°C, akcīzes nodokļa maksātāji, kas naftas produktus ievieš Latvijas Republikā un akcīzes preču noliktavas turētāji, kas naftas produktus izved no akcīzes preču noliktavas vai izmanto akcīzes preču noliktavā, kā arī inventarizācijā konstatējot naftas produktu pārpalikumu vai ar akcīzes

nodokli apliekamo iztrūkumu, iesniedz attiecīgajā **VID iestādē naftas produktu daudzuma aprēķinu, kurā norādīts naftas produktus:**

1. Nosaukums;
2. Masa (kilogramos) un temperatūra;
3. Blīvums 15°C (kg/m³);
4. Tilpums (litros). [10]

Naftas produktu daudzumu litros nosaka, kravas pavaddokumentos norādīto atbilstošo naftas produktu masu kilogramos dalot ar kvalitātes sertifikātā norādīto naftas produktu blīvumu 15°C (kg/m³) un reizinot ar 1000. Aprēķinam izmanto šādu formulu:

$$V_{15} = m : \rho_{15} \times 1000 \quad [1.1.],$$

kur V_{15} - naftas produktu tilpums 15°C (litros);

m - naftas produktu masa (kg);

ρ_{15} - naftas produktu blīvums 15°C (kg/m³).

Naftas produktu tilpuma V_{15} noteikšanas piemēri likumā noteiktajos standarta apstākļos (15°C). [10]

1.piemērs.

Pēc pavaddokumentiem svinu nesaturoša benzīna svars ir 25 000 kg, kvalitātes sertifikātā norādītais blīvums – 742 kg/m³ 15°C.

Svinu nesaturoša benzīna tilpums 15°C litros ir:

$$V_{15} = 25\,000 : 742 \times 1000 = 33\,693 \text{ litri.}$$

2.piemērs.

Pēc pavaddokumentiem petrolejas svars ir 25 000 kg, kvalitātes sertifikātā norādītais blīvums – 779 kg/m³ 15°C.

Petrolejas tilpums 15°C litros ir:

$$V_{15} = 25\,000 : 779 \times 1000 = 32\,092 \text{ litri.}$$

Latvijā atbilstoši likumam “Par akcīzes nodokli” šobrīd spēkā ir šādas (1.4.tabulā) akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem:

1.4. tabula

LR nodokļa likmes (LVL) naftas produktiem uz 01.01.2008.

Akcīzes preces	Likme (LVL)
Svinu nesaturošs benzīns, par 100 litriem	228
Svinu saturošs benzīns, par 100 litriem	297
Dīzeļdegviela, par 100 litriem	193
Petroleja, par 100 litriem	193
Benzīna un etilspirta maisījums (absolūtā spirta saturs gala produktā 5 tilpumprocenti), par 100 litriem	217
Benzīna un etilspirta maisījums (absolūtā spirta saturs gala produktā vismaz 99.5 tilpumprocenti), par 1000 litriem likuma „Par akcīzes nodokli” 14.panta 1.daļas pirmā punktā minēto likmi proporcionāli samazina atbilstoši absolūtā etilspirta daudzumam, ja absolūtā spirta saturs veido no 70 līdz 95 tilpumprocentiem no kopējā produktu daudzuma	no 68.4 līdz 11.4
Dīzeļdegvielas un rapšu sēkļu eļļas vai no rapšu sēkļu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas maisījums (rapšu sēkļu eļļas vai biodīzeļdegvielas saturs gala produktā 5 līdz 30 (neieskaitot) tilpumprocenti), par 1000 litriem	184
Dīzeļdegvielas un rapšu sēkļu eļļas vai no rapšu sēkļu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas maisījums (rapšu sēkļu eļļas vai biodīzeļdegvielas saturs gala produktā vismaz 30 tilpumprocenti), par 1000 litriem	125
Degvieleļļa (mazuts), par 1000 kg	11
Naftas gāze, par 1000 kg	87
Dīzeļdegviela un petroleja, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 litriem	15

Var secināt, ka naftas produkta nodokļa likmes pieaug ar katru gadu, jo likmes lielumam ir jābūt pēc Eiropas Savienības pieņemtajam standartiem.

Saskaņā ar Padomes 2004.gada 29.aprīļa direktīvu 2004/74/EK, ar ko groza direktīvu 2003/96/EK par dažu dalībvalstu iespēju piemērot nodokļu līmeņa pagaidu atbrīvojumus vai samazinājumus attiecībā uz enerģētikas produktiem un elektroenerģiju, **Latvijai ir piešķirti pārejas periodi ES noteikto minimālo nodokļu likmju sasniegšanai:**

dīzeļdegvielai un petrolejai (par 1000 litriem):

- Ar 2008.gada 1.janvāri – EUR 274
- Ar 2011.gada 1.janvāri – EUR 302;
- Ar 2013.gada 1.janvāri – EUR 330.

bezsvina benzīnam (par 1000 litriem):

- Ar 2008.gada 1.janvāri – EUR 323
- Ar 2011.gada 1.janvāri – EUR 359.

degvieleļļai (mazutam):

- Ar 2010.gada 1.janvāri jāpiemēro nodoklis degvieleļļai (mazutam), kas izmantots siltuma ražošanai telpu apkurei un karstā ūdens sagatavošanai. Pašlaik saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 18.panta septīto daļu komersantiem atmaksā akcīzes nodokli par degvieleļļu (mazutu), kas izmantots siltuma ražošanai telpu apkurei un karstā ūdens sagatavošanai.[11]

LR valdība no 2007.gada atbilstoši Eiropas Savienības prasībām paaugstināja akcīzes nodokļa likmi naftas produktiem, kas *benzīna* cenu palielināja par 3,6%, bet *dīzeļdegvielas* cenu - par 2,8%.

Saskaņā ar valdības lēmumu akcīzes nodokļa likme *svinu nesaturošam benzīnam* par 1000 litriem no 2007 gada sastāda 209 lati, kas ir par 17 latiem jeb 8,85% vairāk nekā 2006.g.

Finanšu ministrija ir aprēķinājusi, ka, palielinot akcīzes nodokļa likmi, benzīna cenas par vienu litru paaugstinājās līdz 57,5 santīmiem jeb par 3,6% . [22]

2007.g. augustā Finanšu ministrija Komunikāciju departamentā izstrādāja grozījumus likumā par akcīzes nodokli, kas paredz, ka benzīna akcīzes nodoklis no 2008 gada pieaugs par 1,7 santīmiem litrā, bet dīzeļdegvielai - par 1,4 santīmiem litrā.[24]

Eiropas Savienības direktīvas prasību dēļ izstrādātie grozījumi paredz palielināt akcīzes nodokļa likmes benzīnam, *petrolejai*, *dīzeļdegvielai* un šo produktu sajaukumiem ar *biodegvielu*. Tāpat paredzēts precizēt citas likuma normas.

Darba autore pievienojas FM skaidrojumam, ka **Latvijai degvielas akcīzes nodokļa likmes no 2008 gada 1.janvāra ir jāpārskata trīs iemeslu dēļ.**

Pirmkārt, Latvijai pārejas periodā līdz 2011.gadam pakāpeniski ir jāsasniedz ES direktīvā noteiktās minimālās akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem - benzīnam 359 eiro (251 lats) par 1000 litriem, dīzeļdegvielai - 330 eiro (231 lats) par 1000 litriem.[24]

Tā kā Latvijā ir zemāka patērētāju pirktspēja un dzīves līmenis, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, ir panākts pārejas periods pakāpeniskai akcīzes nodokļa palielināšanai bezsvina benzīnam līdz 2011.gadam, dīzeļdegvielai un petrolejai līdz 2013.gadam. Pārejas periods nepieciešams, lai mazinātu nodokļu sloga negatīvo ietekmi uz iedzīvotāju maksātspēju.

Otrkārt, pārejas periodā ES direktīva nosaka Latvijai starpposmu - ar 2008.gadu Latvijā degvielas akcīzes nodoklim ir jābūt ne mazākam kā 323 eiro (226 lati) par 1000 litriem benzīna un 274 eiro (191 lats) par 1000 litriem dīzeļdegvielas.

Treškārt, saskaņā ar direktīvu ES dalībvalstīm, kas nav piesaistījušas savu nacionālo valūtu pie eiro, katru gadu oktobra pirmajā darba dienā ir jākorrigē nacionālās akcīzes nodokļa likmes nacionālajā valūtā uz 2008 gada 1.janvāri, lai tās atbilstu direktīvās noteiktajām likmēm eiro. [24]

1.3.4. Akcīzes nodoklis bezalkoholiskajiem dzērieniem

Ar akcīzes nodokli tiek aplikti:

1. **Bezalkoholiskie dzērieni** – ūdeņi un minerālūdeņi ar cukura, citu saldinātājvielu vai aromātisko vielu piedevu – un pārējie bezalkoholiskie dzērieni, izņemot augu un dārzeņu sulas un nektāru, dabīgos ūdeņus un minerālūdeņus, mākslīgos minerālūdeņus bez cukura, citu saldinātājvielu vai aromātisko vielu piedevas.

2. **Kafija** – malta vai nemalta, grauzdēta, ar kofeīnu vai bez tā, kā arī kafijas ekstrakti, esences, koncentrāti un izstrādājumi uz šo ekstraktu, esenču vai koncentrātu pamata vai uz kafijas pamata.

Darba autore secina, ka Latvijā akcīzes nodokļa likmes bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai, kas attēloti tabulā 1.4. nemainās kopš 2004.gada 01.maija, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā.

1.5. tabula

LR nodokļa likmes (LVL) bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai [1]

Akcīzes preces	Mērvienība	Likme (LVL)
Bezalkoholiskie dzērieni	Par 100 litriem	2
Kafija	Par 100 kilogramiem	50

Nodokļa atbrīvojumi bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai:

- No nodokļa ir atbrīvota kafija, kuru izmanto kafijas kvalitātes noteikšanai, kā arī bezalkoholiskie dzērieni:
 - kurus izmanto bezalkoholisko dzērienu kvalitātes noteikšanai;
 - kurus izgatavojusi fiziskā persona savam patēriņam ar nosacījumu, ka tie netiek realizēti;
 - kuri ir nefasēti un izgatavoti sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumā patērēšanai šajā uzņēmumā.
- No nodokļa ir atbrīvoti bezalkoholiskie dzērieni un kafija, ko izmanto citu pārtikas preču (arī alkoholisko dzērienu) ražošanā.
- No nodokļa ir atbrīvoti bezalkoholiskie dzērieni un kafija, kuru iznīcina pilnvarotas VID amatpersonas klātbūtnē. [1]

Akcīzes nodokli bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai aprēķina šādos gadījumos:

- Ievedot bezalkoholiskos dzērienus vai kafiju Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam no ārvalsts, kas nav dalībvalsts (imports);

2. Izvedot bezalkoholiskos dzērienus vai kafiju no akcīzes preču noliktavas;
3. Ievedot vai saņemt bezalkoholiskos dzērienus vai kafiju Latvijas Republikā no citas Eiropas Savienības dalībvalsts;
4. Par bezalkoholiskajiem dzērieniem vai kafiju, kas tiek patērēti akcīzes preču noliktavā (tajā skaitā prezentācijās, izstādēs, degustācijās, izņemot bezalkoholisko dzērienu vai kafijas ražošanu);
5. Par akcīzes preču noliktavā konstatēto bezalkoholisko dzērienu iztrūkumu;
6. Par akcīzes preču noliktavā konstatēto kafijas iztrūkumu, kas pārsniedz Ministru kabineta noteikumos noteiktās zuduma normas;
7. Par bezalkoholiskajiem dzērieniem vai kafiju, kurus konstatē kā iztrūkumu (izlaupījumu, zaudējumu, zudumu u.c.) gadījumā, kad tos pārvieto, piemērojot atlikto akcīzes nodokļa maksāšanu saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 25.panta nosacījumiem;
8. Citos gadījumos saskaņā ar likumu "Par akcīzes nodokli".

Var secināt, ka aprēķinos piemēro likuma "Par akcīzes nodokli" 15.pantā noteiktās akcīzes nodokļa likmes bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai.

Bezalkoholiskajiem dzērieniem akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \frac{L}{100} \times V \quad [1.2],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – akcīzes nodokļa likme (latos par 100 litriem);

V – bezalkoholiskā dzēriena tilpums (litros).

Akcīzes nodokļa likme bezalkoholiskajiem dzērieniem (par 100 litriem) – **2 lati**.

3.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 10 000 litru limonādes, kuru importētājs ieved Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam.

Nodokļa likme – Ls 2.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.2.]:

$$A = \frac{2}{100} \times 10\,000 = 200.00 \text{ LVL}$$

Var secināt, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta otro daļu.

Kafijai akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \frac{L}{100} \times m \quad [1.3],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – akcīzes nodokļa likme (latos par 100 kilogramiem);

m – kafijas masa (kilogramos).

Akcīzes nodokļa likme kafijai (par 100 kilogramiem) – **50 latu**.

4.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 5 000 kilogramiem maltās kafijas, kas tiek izvesta no akcīzes preču noliktavas un piegādāta vairumtirgotājam.

Nodokļa likme – Ls 50.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.3.]:

$$A = \frac{50}{100} \times 5000 = 2500.00 \text{ LVL}$$

Darba autore secina, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta trešo daļu.

5.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 198 kilogramiem (1 800 kilogramu kafijas dzēriena ar kafijas saturu 11 procenti) šķīstošās kafijas, kas kā sastāvdaļa ietilpst kafijas dzērienā, ko saņem vairumtirgotājs no citas dalībvalsts.

Nodokļa likme – Ls 50.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.3.]:

$$A = \frac{50}{100} \times 198 = 99.00 \text{ LVL}$$

Var secināt, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta astoto daļu.

1.3.5. Akcīzes nodokļa aprēķināšana un maksāšanas kārtība

Akcīzes nodokli alkoholiskajiem dzērieniem aprēķina šādos gadījumos:

1) ievēdot alkoholiskos dzērienus Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam no ārvalsts, kas nav dalībvalsts (imports);

2) izveidot alkoholiskos dzērienus no akcīzes preču noliktavas;

3) ievēdot vai saņemot alkoholiskos dzērienus Latvijas Republikā no citas Eiropas Savienības dalībvalsts;

4) pirms akcīzes nodokļa marķu saņemšanas attiecīgajai alkoholisko dzērienu partijai, lai noteiktu atbilstošu akcīzes nodokļa nodrošinājuma lielumu;

5) piemērojot alkoholiskajiem dzērieniem atlikto akcīzes nodokļa maksāšanu saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 25.pantu, un nosakot atbilstošu akcīzes nodokļa nodrošinājuma lielumu.

6) par alkoholiskajiem dzērieniem, kas patērēti akcīzes preču noliktavā (izņemot alkoholisko dzērienu ražošanu).

7) par alkoholisko dzērienu iztrūkumu, kas radies, kad tiem ir piemērota atliktā akcīzes nodokļa maksāšana, ja iztrūkums pārsniedz Ministru kabineta noteikumos noteiktās zuduma normas;

8) citos gadījumos saskaņā ar likumu "Par akcīzes nodokli".

Darba autore secina, ka aprēķinos piemēro likuma "Par akcīzes nodokli" 12.pantā noteiktās likmes alkoholiskajiem dzērieniem un atkarībā no alkoholiskā dzēriena veida, akcīzes nodokļa noteikšanai izmanto dažādas formulas.

1. **Alum un alus dzērieniem**, kas satur alu un bezalkoholisko dzērienu vai to komponentu maisījumu (turpmāk – alus), akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = L \times V \times \frac{s}{100} \quad [1.4.],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – atbilstošā akcīzes nodokļa likme alum par katru absolūtā spirta tilpumprocentu (latos par 100 litriem);

V – alus tilpums (litros);

s – faktiskais spirta saturs (tilpumprocentos).

Akcīzes nodokļa likme alum (par 100 litriem) – **1,30 latu** par katru absolūtā spirta tilpumprocentu, kas izteikts ar precizitāti līdz vienai desmitdaļai, bet ne mazāk, kā **2 lati** par 100 litriem.

Patstāvīgo mazo alus darītavu viena kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 tūkstošiem hektolitriem alus akcīzes nodokļa likme (par 100 litriem) – **0,65 lati** par katru absolūtā spirta tilpumprocentu, kas izteikts ar precizitāti līdz vienai desmitdaļai, bet ne mazāk, kā **2 lati** par 100 litriem.[13]

6.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 200 litriem alus ar absolūtā spirta saturu 6,5 tilpumprocenti, ko komersants ievēd (importē) Latvijas Republikā savām vajadzībām (nekomerciāliem nolūkiem).

Nodokļa likme – Ls 1,30 par katru absolūtā spirta tilpumprocentu.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.4.]:

$$A = 1.30 \times 200 \times \frac{6.5}{100} = 16.90 \text{ LVL}$$

Darba autore secina, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta otro daļu.

Ja faktiskais spirta saturs alū nepārsniedz 1,5 tilpumprocentu (vai 3,0 tilpumprocentus, ja tas ir no patstāvīgo mazo alus darītavu viena kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 tūkstošiem hektolitriem), akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \frac{2}{100} \times V \quad [1.5.],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

2 – akcīzes nodokļa likme alum, ja faktiskais spirta saturs nepārsniedz 1,5 tilpumprocentu (vai 3,0 tilpumprocentus iepriekš minētajā gadījumā) (latos par 100 litriem);

V – alus tilpums (litros). [1]

2. *Vīnam, raudzētajiem dzērieniem un starpproduktiem* akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \frac{L}{100} \times V \quad [1.6],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – atbilstošā akcīzes nodokļa likme (latos par 100 litriem);

V – vīna, raudzēta dzēriena vai starpprodukta tilpums (litros).

Akcīzes nodokļa likme vīnam vai raudzētajiem dzērieniem (par 100 litriem) – **30 latu**.

Akcīzes nodokļa likme starpproduktiem (par 100 litriem):

- ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem (ieskaitot) – **42 lati**;

- ar absolūtā spirta saturu virs 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem (ieskaitot) – **70 latu**. [1]

7.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 3 000 litru (4 000 0,75 litra tilpuma pudeles) vīna, ko importētājs ieved Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam.

Nodokļa likme – Ls 30.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.6.]:

$$A = \frac{30}{100} \times 3000 = 900.00 \text{ LVL}$$

Darba autore secina, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta otro daļu.

3. *Pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem* akcīzes nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \frac{L}{100} \times V \times \frac{s}{100} \quad [1.7],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – akcīzes nodokļa likme (latos par 100 litriem absolūtā spirta);

V – alkoholiskā dzēriena tilpums (litros);

s – faktiskais spirta saturs (tilpumprocentos).

Akcīzes nodokļa likme pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem (par 100 litriem absolūtā spirta) – **630 latu**. [1]

8.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 200 litriem (400 0,5 litra tilpuma pudeles) pārējā alkoholiskā dzēriena (degvīna) ar absolūtā spirta saturu 40 tilpumprocenti, kas tiek izvests no akcīzes preču noliktavas un piegādāts mazumtirgotājam.

Nodokļa likme – LVL 630.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.7.]:

$$A = \frac{630}{100} \times 200 \times \frac{40}{100} = 504.00 \text{ LVL}$$

Var secināt, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta trešo daļu.

9.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 80 litriem (800 0,1 litra tilpuma pudeles, kuras atļauts nemarķēt ar akcīzes nodokļa markām) pārējā alkoholiskā dzēriena (konjaka) ar absolūtā spirta saturu 40 tilpumprocenti, ko saņem neapstiprināts tirgotājs no citas Eiropas Savienības dalībvalsts.

Nodokļa likme – LVL 630.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.7.]:

$$A = \frac{630}{100} \times 80 \times \frac{40}{100} = 201.60 \text{ LVL}$$

Darba autore secina, ka nodoklis ir maksājams valsts budžetā saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta piekto daļu.

10.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 2 000 litru pārējo alkoholisko dzērienu (spirta) ar faktisko spirta saturu 96 tilpumprocenti, ko spirta ražotājs piegādā alkoholisko dzērienu ražotājam – akcīzes preču noliktavas turētājam.

Akcīzes nodokļa aprēķins nodrošinājuma lieluma noteikšanai.

Nodokļa likme – LVL 630.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas [1.7.]:

$$A = \frac{630}{100} \times 2000 \times \frac{96}{100} = 12096.00 \text{ LVL}$$

Var secināt, ka turpmāk, faktiski ievēdot minētos alkoholiskos dzērienus un ievērojot likuma "Par akcīzes nodokli" 23.panta četrpadsmitās daļas nosacījumus, attiecīgo nodokļa summu vairs nemaksā un aprēķinātais akcīzes nodoklis tiek dzēsts (ieskaitīts) par iepriekš samaksāto, atbilstoši saņemtajām akcīzes nodokļa markām, summu.

Akcīzes nodokli naftas produktiem aprēķina:

1. Par naftas produktiem, kurus akcīzes nodokļa maksātājs ievēd Latvijas Republikas teritorijā – pēc likuma „Par akcīzes nodokli” 14.pantā noteiktās likmes (1.4.tabula);

2. Par naftas produktiem (arī saražotajiem akcīzes preču noliktavā, kā arī par tiem, kas nav akcīzes preču noliktavas turētāja faktiskajā valdījumā), kurus akcīzes preču noliktavas turētājs izved no akcīzes preču noliktavas vai kurus izmanto akcīzes preču noliktavā – pēc likuma „Par akcīzes nodokli” 14.pantā noteiktās likmes(1.4.tabula).

- *svinu nesaturošam benzīnam*, tā aizstājējproduktiem un komponentiem; *svinu saturošam benzīnam*, tā aizstājējproduktiem un komponentiem; *petrolejai*, tās aizstājējproduktiem un komponentiem; *dīzeļdegvielai (gāzeļļai)*, tā aizstājējproduktiem un komponentiem, *degvieleļļai*, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, kuru kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s, marķētiem (iezīmētiem) naftas produktiem, *svinu nesaturošam benzīnam*, tā aizstājējproduktiem un komponentiem, kuriem ir pievienots no lauksaimniecības izejvielām iegūts etilspirts, *dīzeļdegvielai*, kurai pievienota no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela un no rapšu sēklu eļļas iegūtai biodīzeļdegvielai – pēc likuma 14.pantā noteiktās likmes par 1000 litriem;

- *naftas gāzēm* un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem; *degvieleļļai*, tās aizstājējproduktiem un komponentiem, kuru kolorimetriskais indekss ir vienāds ar 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir vienāda ar 25 mm²/s, eļļas atkritumiem un biodīzeļdegvielai,

kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas pēc likuma 14.pantā noteiktās likmes par 1000 kilogramiem.[14]

Akcīzes nodokli aprēķina pēc formulas:

$$A = L : 1000 \times T \quad [1.8.],$$

kur A – akcīzes nodokļa summa (latos);

L – atbilstošā akcīzes nodokļa likme par 1000 litriem (1000 kilogramiem);

T – tilpums litros vai masa kilogramos. [15]

11.piemērs.

Pēc pavaddokumentiem izlaišanai brīvam apgrozījumam – piegādei automobiļu gāzes uzpildes stacijām – ievestās naftas gāzes svars ir 15 000 kg.

Saskaņā ar likuma 14.panta pirmo daļu akcīzes nodokļa likme naftas gāzēm ir noteikta LVL 87 par 1000 kg (ar 2008.gada 1.janvāri).

Akcīzes nodokļa aprēķins:

$$15\ 000 : 1000 \times 87 = 1305.00 \text{ LVL.}$$

12.piemērs.

Pēc pavaddokumentiem izlaišanai brīvam apgrozījumam ievestā svinu nesaturoša benzīna svars ir 25 000 kg, kvalitātes sertifikātā norādītais blīvums 15°C ir 742 kg/m³.

Svinu nesaturoša benzīna tilpums 15°C litros ir 33 693 litri (aprēķinu sk. 1.piemērā).

Saskaņā ar likuma 14.panta pirmo daļu akcīzes nodokļa likme svinu nesaturošam benzīnam ir noteikta Ls 228 par 1000 litriem (ar 2008.gada 1.janvāri).

Akcīzes nodokļa aprēķins:

$$A = 33\ 693 : 1000 \times 228 = 7682.00 \text{ LVL.}$$

Akcīzes nodokli tabakas izstrādājumiem aprēķina:

Nodokļa likme cigaretēm sastāv no diviem saskaitāmiem [a + b] (specifiskās un procentuālās likmes) un no 2008.gada 1.janvāra saskaņā ar likuma „Par akcīzes nodokļi” pārejas noteikumu 3.punkta 6.apakšpunktu tie ir:

a) 17.8 lati par 1000 cigaretēm (L_d);

b) 32.2 procenti no maksimālās mazumtirdzniecības cenas (L_c). [30]

Izmantojot maksimālo mazumtirdzniecības cenu, cigaretēm nodoklis tiek aprēķināts pēc formulas:

$$A = \left(\frac{L_d}{1000} \times k + \frac{MMC}{p} \times \frac{L_c}{100} \right) \times D, \quad [1.9]$$

kur A – nodokļa summa (latos);

L_d – attiecīgā nodokļa likme, kas minēta likuma „Par akcīzes nodokļi” pārejas noteikumu 3.punkta 5. vai 6.apakšpunktā (specifiskā likme – latos par 1000 cigaretēm);

k – koeficients, kas ir atkarīgs no cigaretes garuma, neieskaitot filtru vai iemuti (ja cigaretes garums nepārsniedz 90 milimetrus, tad $k = 1$; ja cigaretes garums pārsniedz 90 milimetrus, bet nepārsniedz 180 milimetrus, tad $k = 2$; ja cigaretes garums pārsniedz 180 milimetrus, bet nepārsniedz 270 milimetrus, tad $k = 3$, utt.);

MMC – maksimālā mazumtirdzniecības cena (latos);

p – cigarešu skaits (paciņā), kuram ir noteikta MMC (gabalos);

L_c – attiecīgā nodokļa likme, kas minēta likuma pārejas noteikumu 3.punkta 5. vai 6.apakšpunktā (procentuālā likme – procentos no maksimālās mazumtirdzniecības cenas);

D – kopējais cigarešu daudzums (gabalos). [31]

Darba autora piemērs:

13.piemērs.

Akcīzes nodokļa aprēķins par 30 000 cigaretēm (1 500 paciņu ar 20 cigaretēm katrā), kas konstatētas inventarizācijā un 2008.gada 1.februārī atrodas veikalā (mazumtirdzniecībā).

Cigaretēm ir noteikta maksimālā mazumtirdzniecības cena Ls 0,80 par paciņu, kas ir norādīta uz akcīzes nodokļa markām.

Akcīzes nodokli aprēķina pēc [1.9] formulas, piemērojot nodokļa likmes:

- a) uz 2008.gada 1.janvāri (17,8 lati + 32,2%);
- b) līdz 2007.gada 31.decembrim (10 lati + 25%);
- c) pēc tam aprēķina starpību S [a - b]

$$a) \quad A = \left(\frac{17.8}{1000} \times 1 + \frac{0.80}{20} \times \frac{32.2}{100} \right) \times 30000 = 920.40 \text{ LVL}$$

$$b) \quad A = \left(\frac{10}{1000} \times 1 + \frac{0.80}{20} \times \frac{25}{100} \right) \times 30000 = 600.00 \text{ LVL}$$

$$a) \quad S = 920.40 - 600.00 = 320.40 \text{ LVL}$$

Nodokļa likmju starpība ir LVL 320.40, kura mazumtirgotājam jāsamaksā valsts budžetā 15 dienu laikā, t.i. līdz 2008.gada 15.februārim.

Darba autore secina, ka nodokļa maksāšanas kārtību nosaka likums „Par akcīzes nodokli”.

Noliktavas turētājam, apstiprinātam tirgotājam un nodokļa maksātāja pārstāvim nodokļa taksācijas periods ir viens kalendāra mēnesis.

Akcīzes nodokļa maksāšanas kārtība ir sekojoša:

- ***Nodokļa maksātājs*** aprēķināto nodokli par akcīzes precēm, kuras no ārvalsts, kas nav dalībvalsts, ievēd Latvijas Republikā izlaišanai brīvam apgrozījumam, samaksā valsts budžetā pirms akcīzes preču uzrādīšanas muitas iestādē;
- ***Noliktavas turētājs*** taksācijas periodā aprēķināto nodokli par akcīzes precēm, kuras taksācijas periodā izviestas no akcīzes preču noliktavas, samaksā valsts budžetā 15 dienu laikā pēc taksācijas perioda beigām (noliktavas turētājam, apstiprinātam tirgotājam un nodokļa maksātāja pārstāvim nodokļa taksācijas periods ir viens kalendāra mēnesis);
- ***Apstiprināts tirgotājs*** aprēķināto nodokli par akcīzes precēm, kuras tas taksācijas periodā Latvijas Republikā saņem no citām dalībvalstīm, samaksā valsts budžetā 15 dienu laikā pēc taksācijas perioda beigām, izņemot to gadījumu, kad nodokli maksā nodokļa maksātāja pārstāvis;
- ***Neapstiprināts tirgotājs*** aprēķināto nodokli par akcīzes precēm, kuras tas Latvijas Republikā saņem no citas dalībvalsts, samaksā valsts budžetā ne vēlāk kā nākamo piecu darba dienu laikā pēc akcīzes preču saņemšanas Latvijas Republikā, izņemot gadījumu, kad nodokli maksā nodokļa maksātāja pārstāvis;
- ***Fiziskā vai juridiskā persona, kas Latvijas Republikā no citas dalībvalsts ievēd vai saņem akcīzes preces***, kuras jau laistas brīvā apgrozījumā citā dalībvalstī, aprēķināto nodokli samaksā valsts budžetā ne vēlāk kā nākamo piecu darba dienu laikā pēc akcīzes preču ievēšanas vai saņemšanas Latvijas Republikā;
- ***Importētājs*** nodokli par konstatēto akcīzes preču iztrūkumu, kas radies, pārvietojot attiecīgās akcīzes preces, samaksā valsts budžetā ne vēlāk kā nākamo piecu darba dienu laikā pēc attiecīgā iztrūkuma konstatēšanas.
- ***Noliktavas turētājs*** nodokli par akcīzes precēm, kas taksācijas periodā patērētas akcīzes preču noliktavā (tajā skaitā prezentācijās, izstādēs, degustācijās, izņemot

akcīzes preču ražošanu), samaksā valsts budžetā 15 dienu laikā pēc taksācijas perioda beigām. [1]

Atsevišķu maksātāju akcīzes nodokļa nomaksas termiņus nosaka attiecīgā Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālā iestāde vai *Lielo nodokļu maksātāju pārvalde*, kur sabiedrības ir reģistrētas kā nodokļu maksātājas, vadoties no nodokļa vidējā mēneša maksājuma iepriekšējā gada laikā.

Nosakot vidējo mēneša maksājuma apmēru, jāņem vērā tikai tās nodokļu summas, kas aprēķinātas par iepriekšējo kalendāro gadu. Summas, kas aprēķinātas pēc pārrēķina par pagājušo gadu, kā arī aprēķinātās soda naudas summas netiek ņemtas vērā.

Nodokļu inspekcijas nodokļa maksājumu termiņu izmaiņas sabiedrībām izdara kārtējā gada sākumā. Pārējos gadījumos tādas izmaiņas veicams tikai ar Valsts ieņēmumu dienesta atļauju. [1]

Jaundibinātās sabiedrības, kā arī tie, kuri agrāk nemaksāja akcīzes nodokli, maksā akcīzes nodokli par katru pagājušo dekādi. Attiecīgās VID nodaļas var izmainīt šiem maksātājiem nodokļa nomaksas termiņus pēc diviem mēnešiem no to dibināšanas dienas, atkarībā no akcīzes nodokļa vidējā mēneša maksājuma, kāds noteikts šajā periodā.

Atsevišķos gadījumos akcīzes nodokļa nomaksas termiņus kārtējā gada laikā var izmainīt ar Valsts ieņēmumu dienesta attiecīgās rajona vai republikas pilsētas nodaļas nodokļu inspekcijas atļauju.

Ievedot (importējot) preces, deklarants muitas kravas deklarācijā atsevišķā rindā uzrāda akcīzes nodokļa likmi un summu.

Akcīzes nodoklis no ievesto preču vērtības, kuras iegādātas par brīvi konvertējamu valūtu, tiek aprēķināts un maksāts latos pēc Latvijas bankas noteiktā kursa, kas ir spēkā norēķinu dienā.[1]

Importējot (ievedot) preces kā akcīzes nodokļa nomaksas apstiprinājums muitas ir jāuzrāda deklarācija un maksājumu uzdevuma eksemplārs ar bankas un Valsts ieņēmumu dienesta attiecīgās teritoriālās iestādes vai Lielo nodokļu maksātāju pārvaldes, kur sabiedrības ir reģistrētas kā nodokļu maksātājas, atzīmi par izdarītajiem maksājumiem. Ja šāds dokuments nav uzrādīts, tad nodoklis maksājams muitas kasē skaidrā naudā. Ārzemju firmām piederošās preces bez akcīzes nodokļa nomaksas netiek ievestas mūsu valsts muitas teritorijā.

Sabiedrības un uzņēmēji, kas eksportē ar akcīzes nodokli apliekamās preces, šo nodokli aprēķina preces nosūtīšanas eksporta dienā. Akcīzes nodokļa nomaksas termiņš iestājas sešpadsmitajā dienā pēc preces nosūtīšanas eksportam.

2. AKCĪZES NODOKĻA ADMINISTRĒŠANAS ANALĪZE

Nodokļu administrēšana ir savstarpēji saistītu procesu kopums, kura mērķis ir nodrošināt nodokļu un nodevu ieņēmumu pilnīgu, savlaicīgu un taisnīgu iekasēšanu saskaņā ar nodokļu likumiem un kura ietver nodokļu maksātāju reģistrēšanu, nodokļu ieņēmumu uzskaiti, nodokļu kontroli, nodokļu parādu piedziņu un nodokļu maksātāju konsultēšanu.

Nodokļu sistēmai ir jābūt pēc iespējas viegli un lēti pārvaldāmai. Veidojot nodokļu sistēmu, nepieciešams izvērtēt to administrēšanas kārtību un mehānismu, novērtējot nepieciešamās izmaksas nodokļu iekasēšanai. [16.19]

Nodokļu sistēmai jābūt elastīgai, tai strauji jāreaģē uz ekonomisko apstākļu izmaiņām. Tas nozīmē, ka nodokļu sistēma ir izveidota tā, lai vienlaikus ar tautsaimniecības attīstības uzlabošanu palielinātos arī nodokļu ieņēmumi, turklāt papildus nepalielinot nodokļu likmes, ar nodokli apliekamo bāzi vai mainot citus nosacījumus nodokļu likumos.

Politiku uzdevums ir veidot *elastīgu, godīgu, efektīvu un vienkāršu nodokļu sistēmu*. Tai jābūt izveidotai tā, lai nodokļu maksātāji varētu apzināties, kādi nodokļi un par ko jāmaksā.

Nodokļu sistēmai jābūt arī saprotamai un stabilai ilgākā laika posmā, lai nodokļu maksātāji varētu pieņemt ilgtermiņa lēmumus. [16.21]

Nodokļu administrēšana ir nozīmīgs valsts darbības lauks, ar kuru palīdzību iespējams iedarboties uz kopējo valsts makroekonomisko stabilitāti, nodarbinātības līmeni, inflāciju un citiem rādītājiem.

Nodokļu administrācija - Valsts ieņēmumu dienests un tā izveidotas institūcijas, pašvaldības domes (padomes) ieceltas amatpersonas vai izveidotas iestādes, kā arī citas valsts institūcijas, ja tās paredzētas konkrētos likumos. [2]

Nodokļu administrācijas pienākumi:

1. Nodrošināt, lai nodokļu likumus ievēro gan nodokļu maksātāji, gan paša nodokļu administrācija;
2. Kontrolēt nodokļu aprēķināšanas un maksāšanas pareizību;
3. Kontrolēt nodokļu maksājumu parādus;
4. Piemērot sankcijas nodokļu likumu pārkāpējiem;
5. Izskatīt un lemt jautājumus par nodokļu maksāšanas termiņu pagarinājumiem;
6. Kontrolēt nodokļu atlaides piemērošanas pareizību;
7. Rakstveidā darīt zināmu nodokļu maksātājiem deklarētā un pārrēķinātā maksājuma starpību;

8. Nodrošināt nodokļu iekasēšanas publiskumu, regulāri publicēt informāciju par nodokļu kopieņēmumiem un par nodokļu maksātājiem, kuriem ir lielākie nodokļu parādi. [21]

Nodokļu administrācijas atbildība:

Zaudējumus, arī no aprites izslēgtās naudas radītos zaudējumus, kas fiziskai vai juridiskai personai radušies nodokļu administrācijas prettiesiskas rīcības vai kļūdu dēļ, atlīdzina no valsts vai pašvaldību budžetiem, turklāt atlīdzināmā summa tiek palielināta atbilstoši Latvijas Bankas noteiktajai refinansēšanas likmei šajā periodā. [21]

Nodokļu administrēšanu Latvijā reglamentē likumi “Par nodokļiem un nodevām” un “Par Valsts ieņēmumu dienestu”.

Nodokļu administrēšana ir pasaulē vienīgā zināmā metode, kā realizēt sociālā taisnīguma principu sabiedrībā, un nodokļu maksāšana ir viens no valsti un sabiedrību stabilizējošiem faktoriem nākotnē.

Viena no nodokļu administrēšanas pamatfunkcijām ir nodokļu kontrole. VID galvenie uzdevumi un pienākumi nodokļu kontroles jomā ir noteikti likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu” un likumā “Par nodokļiem un nodevām”.

Nodokļu kontrole tiek īstenota, veicot apsekošanas, novērošanas, speciālās pārbaudes, tematiskās pārbaudes, nodokļu auditus un nodokļu aprēķinus ar mērķi nodrošināt pilnīgu, savlaicīgu un taisnīgu nodokļu un nodevu aprēķināšanu un iekasēšanu. [21]

Nodokļu kontroles galvenie mērķi ir:

- nodrošināt, lai visi nodokļu maksātāji iemaksātu nodokļu (nodevu) maksājumus budžetā pilnā apmērā noteiktajā termiņā;
- samazināt iespējas izvairīties no nodokļu (nodevu) maksāšanas, tādejādi novēršot zaudējumu rašanos budžetam;
- nodrošināt godīgo nodokļu maksātāju aizsardzību.

Nodokļu kontrole var palīdzēt samazināt izvairīšanās no nodokļu maksāšanas gadījumus pirms tie ir notikuši.

Nodokļu kontroles pasākumi tiek veikti paralēli ar nodokļu maksātāju informēšanu un konsultēšanu, tādejādi veicinot nodokļu saistību brīvprātīgu izpildi. [6]

Autore vēlas izpētīt akcīzes nodokļa ieņēmumu analīzi, kā arī akcīzes preču aprites kontroli un uzraudzību, lai varētu sniegt priekšlikumus akcīzes nodokļa administrēšanas funkciju uzlabošanai. Analīzē tiek izmantota VID statistikas dati un rezultāti.

Darba analīzē tiek salīdzināti akcīzes nodokļa ieņēmumi par 2005.gadu, 2006.gadu un 2007.gadu, kā arī tiek salīdzināti akcīzes nodokļa ieņēmumi par 2007.gada un 2008.gada pirmajiem 2 mēnešiem.

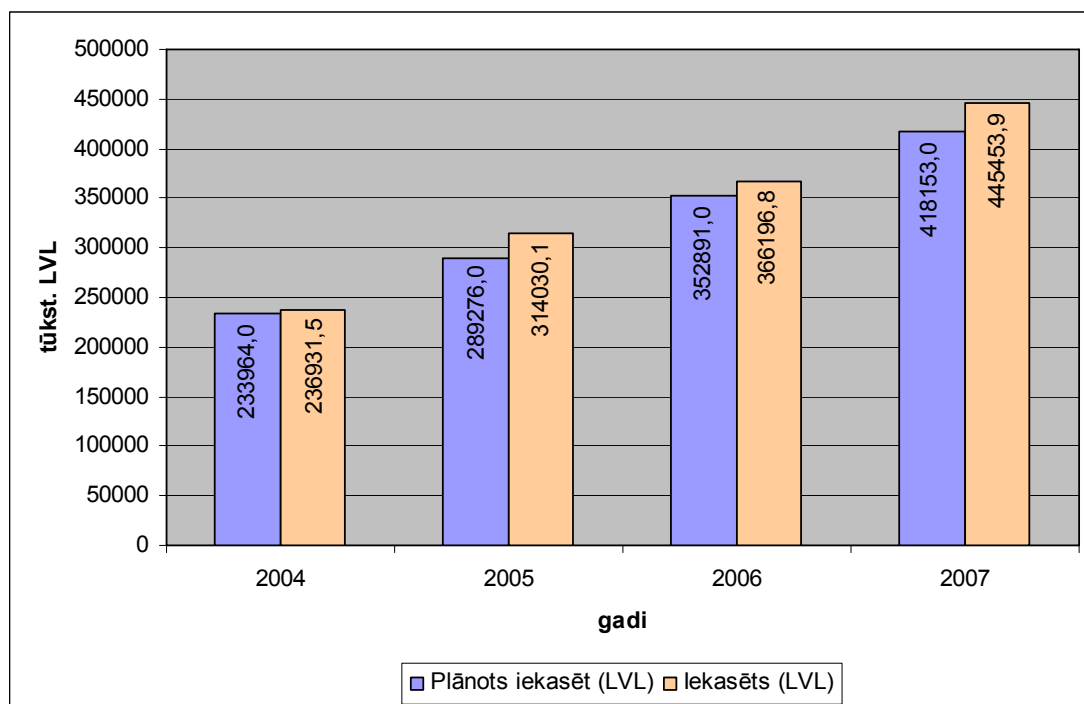
2.1. Akcīzes nodokļa ieņēmumu analīze

Akcīzes nodokļa ieņēmumu modelēšanā ir izmantojamās mikroekonomikas teorijas pamatnostādnes, ņemot vērā to, ka nodokļa izmaiņu ietekme notiek izmaiņas salīdzināmajās cenās, kā arī vērojams ienākumu izmaiņu efekts.

Nodokļa izraisītās izmaiņas, ieviešot akcīzes nodokli konkrētajai precei izraisa pieaugumu cenās, statistiskajā modeli – nešaubīgi sagaidāma perfekti neelastīga pieprasījuma līkne. Bez tam akcīzes nodoklis veicina piedāvājuma izmaiņas un piedāvājuma līkne ir perfekti elastīga. [15.59]

Nodokļu ieņēmumu pieaugumu gadu no gada veicina un ietekmē gan pozitīvas attīstības tendences Latvijas ekonomikā, gan likumdošanas un nodokļu administrēšanas darba pilnveidošana.

Daba autore no 2.1.att. secina, ka akcīzes *nodokļa ieņēmumi* 2007.gadā bija 445453.9 tūkst. LVL, kas ir par 79257.1 tūkst. LVL jeb 21.6 % vairāk nekā 2006.gadā.

2.1. att. LR plānotie un iekasētie akcīzes nodokļa ieņēmumi no 2004. līdz 2007. gadam (tūkst. LVL)

Darba autore secina, ka akcīzes nodokļa ieņēmumu pieaugumu 2007.gada galvenokārt ietekmēja likumdošanas izmaiņas (nodokļu likmju maiņa, maksāšanas kārtības maiņa) un ekonomiskie procesi valstī (ārējās tirdzniecības apjomu pieaugums, mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums, patēriņa cenu pieaugums).

Darba autore secina, ka no tabulas 2.1 akcīzes nodokļu pieaugums turpina pieaugt arī 2008.gadā.

2.1. tabula

LR nodokļu ieņēmumu salīdzinājums 2007. un 2008. gada pirmie 2 mēneši (tūkst. LVL)

Akcīzes preču grupas	2007.gada pirmie 2.mēneši		2008.gada pirmie 2.mēneši	
	Plānots iekasēt (tūkst. LVL)	Iekasēts (tūkst. LVL)	Plānots iekasēt (tūkst. LVL)	Iekasēts (tūkst. LVL)
Alkoholiskie dzērieni	12952.0	14984.8	17105.0	16704.8
Alus	1077.0	1316.5	1272.0	1160.9
Tabakas izstrādājumi	17518.0	20298.3	21300.0	21712.4
Naftas produkti	38448.0	37759.3	43017.0	46120.5
Pārējie akcīzes preces	831.0	883.6	954.0	919.6
Kopā	70826.0	75242.5	83648.0	86618.2

Akcīzes nodoklis 2008.gada pirmajos 2 mēnešos iekasēts 86618.2 tūkst. LVL, kas ir par 11375.4 tūkst. LVL jeb 15.1% vairāk nekā 2007.gadā attiecīgajā periodā. Akcīzes nodokļu ieņēmumu pieaugums par naftas produktiem un tabakas izstrādājumiem skaidrojams ar akcīzes nodokļa likmes paaugstināšanu un realizācijas apjoma pieaugumu. Savukārt akcīzes nodokļu ieņēmumu pieaugums par alkoholiskajiem dzērieniem skaidrojams ar realizācijas apjoma pieaugumu, jo akcīzes nodokļa likmes pēdējos divus gadus netika paaugstinātas.

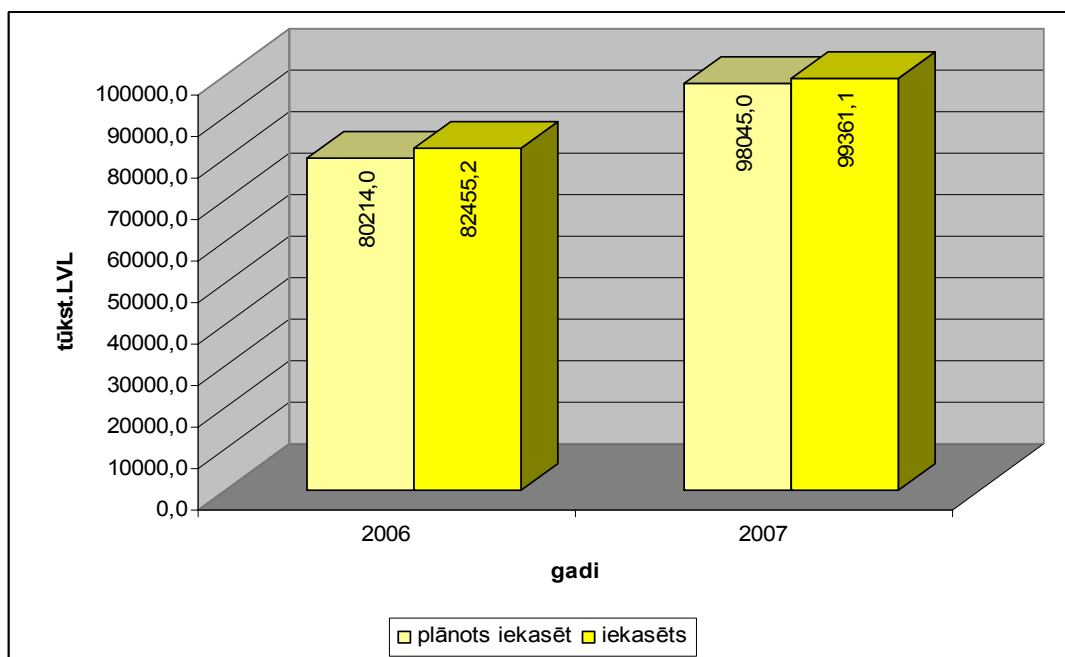
Vienīgais produkts, kuram piemērojams akcīzes nodoklis un par kuru ieņēmumi salīdzinoši ar pagājušā gada 2.mēnešiem ir kritušie ir alus, par kuru iekasētais akcīzes nodoklis samazinājās par 155.6 tūkst. LVL jeb 13%.

2008.gada pirmajos 2 mēnešos bija plānots iekasēt 83648.0 tūkst. latu, bet faktiski tika iekasēti 86618.2 tūkst. latu, kā rezultātā plāns izpildīts par 103.6%.

Latvijas Republikā būtiskais ieņēmumu pieaugums no akcīzes nodokļa pirmajos 2.mēnešos 2008. gadā bija par naftas produktiem – iekasēts 46120.5 tūkst. latu, kas ir par 8361.2 tūkst. latu jeb 22% vairāk kā 2007.gada attiecīgajā periodā.

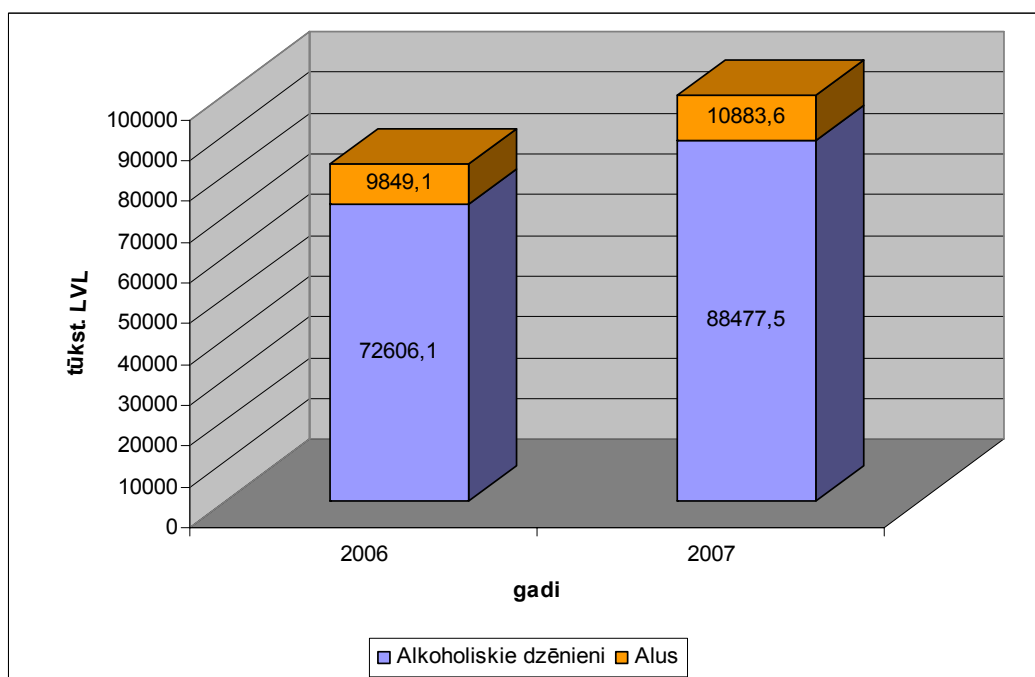
2.1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem

LR 2007.gadā par alkoholiskajiem dzērieniem un alu akcīzes nodoklis iekasēts 99361.1 tūkst. LVL, kas ir par 16905.9 tūkst. LVL jeb 20.5% vairāk nekā 2006.gadā (2.2.att.).

2.2.att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

Akcīzes nodokļa ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem (neieskaitot alu) 2007.gadā sastādīja 88477.5 tūkst. LVL, kas ir par 15871.4 tūkst. LVL jeb 22% vairāk nekā 2006.gadā (2.3.att.).

2.3.att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem un alu 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

2007. gadā deviņos mēnešos Latvijā 16 akcīzes preču noliktavās saražoti 63 miljoni litru alkoholisko dzērienu, kas ir par 14% vairāk nekā pērn šajā laikā, liecina Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes apkopotie rādītāji par akcīzes preču apriti.[27]

Ražošanas apjomu pieaugumu, pēc VID datiem, veicinājis stabils alkohola patēriņa pieprasījuma kāpums.

61% no Latvijā ražotajiem dzērieniem, izņemot alu, 2007.g. saražots degvīns. Divas trešdaļas no saražotā degvīna tiek izvestas no Latvijas, galvenokārt uz *ASV* un *Kanādu*, taču degvīns no valstī ražoto dzērienu sortimenta ir vispopulārākais dzērienu veids arī Latvijas patērētāju vidū.

No valstī saražotajiem alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot alu, 44% realizēti Latvijā, 30% eksportēti uz trešajām valstīm, bet 19% izvesti uz citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, galvenokārt *Lietuvu*, *Kipru* un *Igauniju*.

LR 15% no saražotajiem dzērieniem 2007.g. bijuši alkoholiskie kokteiļi. To ražošanas apjomam īpaša pieauguma tendence vērojama tieši vasaras mēnešos. No kopumā saražotajiem dzērieniem vidēji 4%-5% bijis konjaks jeb brendijs.

No 7% līdz 9% no kopējā saražoto dzērienu apjoma bijuši vīni un citi raudzētie dzērieni. VID norāda, ka šo dzērienu ražošanas apjomi gadu gaitā būtiski nemainās, vienīgi raudzēto dzērienu, pamatā sidru, patēriņš vasaras mēnešos, salīdzinot ar pārējiem mēnešiem gadā, būtiski palielinās.[27]

LR 2007.gadā deviņos mēnešos akcīzes preču noliktavās Latvijā kopumā no ES dalībvalstīm un trešajām valstīm ievesti 42,8 miljoni litru alkoholisko dzērienu, no tiem 58% izlaisti brīvā apgrozījumā patēriņam Latvijā.

2007. gadā deviņos mēnešos brīvā apgrozījumā patēriņam Latvijā izlaisti 24,7 miljoni litru ievesto jeb importēto alkoholisko dzērienu, kas ir par 36% vairāk nekā pērnā gada deviņos mēnešos. Ievesto alkoholisko dzērienu sortimentā lielāks pieaugums bijis vērojams stipro dzērienu grupās. Par to liecina arī pieaugums pēc absolūtā alkohola satura dzērienos par 39% salīdzinājumā ar pērnā gada deviņiem mēnešiem.[27]

Ievesto un importēto alkoholisko dzērienu struktūrā deviņos mēnešos dominē dabīgi raudzētie dzērieni, no tiem 31% dabīgo vīnu, 15% pārējo raudzēto dzērienu un 7% dzirkstošo vīnu.

Tomēr lielāko pieaugumu salīdzinājumā ar 2006.gada deviņiem mēnešiem var vērot degvīna un citu stipro jeb «spirtoto» dzērienu grupās. 2007.gadā degvīna imports pieaudzis par 54%, bet alkoholisko kokteiļu apjoms - par 46%.

Tas saistīts ar pieprasījuma izmaiņām par labu stiprajam alkoholam. Ievesto alkoholisko dzērienu sortimentā «*spirtotie*» dzērieni kopumā veido 47%, no tiem gandrīz puse ir degvīns un tam līdzīgie uzlējumi.

VID norāda, ka par kopējo alkohola realizāciju valstī var uzskatīt Latvijas alkoholisko dzērienu ražotāju un ievestās no ES dalībvalstīm un importētās no trešajām valstīm produkcijas novirzīšanu patēriņam Latvijā. [27]

2007. gadā deviņos mēnešos kopumā realizācijai Latvijā nodoti 52,6 miljoni litru alkoholisko dzērienu un 121,7 miljoni litru alus.

Alkoholisko dzērienu realizācijas apjomi, izņemot alu, palielinājušies par 26% salīdzinājumā ar 2006.gada deviņiem mēnešiem. Tas veicinājis arī akcīzes nodokļa pieaugumu.

53% no kopumā valstī realizētā alkohola veido Latvijā ražotā produkcija, bet 82% no valstī realizētā alus bijis Latvijas ražojums.

VID norāda, ka alkohola patēriņa pastāvīgo kāpumu un spirtoto dzērienu īpatsvara pieaugumu zināmā mērā veicinājis tūristu pieplūdums, kuri zemāko akcīzes nodokļa likmju dēļ iegādājās alkoholu vešanai līdzī.

Alkohola realizācijas apjomu pieaugums savukārt nodrošina aizvien pieaugošus akcīzes nodokļa ieņēmumus valsts budžetā. [27]

VID norāda, ka 2007. gadā deviņos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi par alkoholu bijuši 66,9 miljoni latu, bet par alu - 8,55 miljoni latu. Tas kopumā bijis par 14,6 miljoniem latu jeb par 24% vairāk nekā šajā laikā pērn.

Darba autore secina, ka 2007. gadā septembra beigās atļaujas komercdarbībai ar alkoholu bija izsniegtas 98 komersantiem, kuriem bija 110 spēkā esošas licences akcīzes preču noliktavas turētāja darbībai, kas ļauj alkoholiskos dzērienus saņemt un glabāt, piemērojot atlikto akcīzes nodokļa maksāšanu.

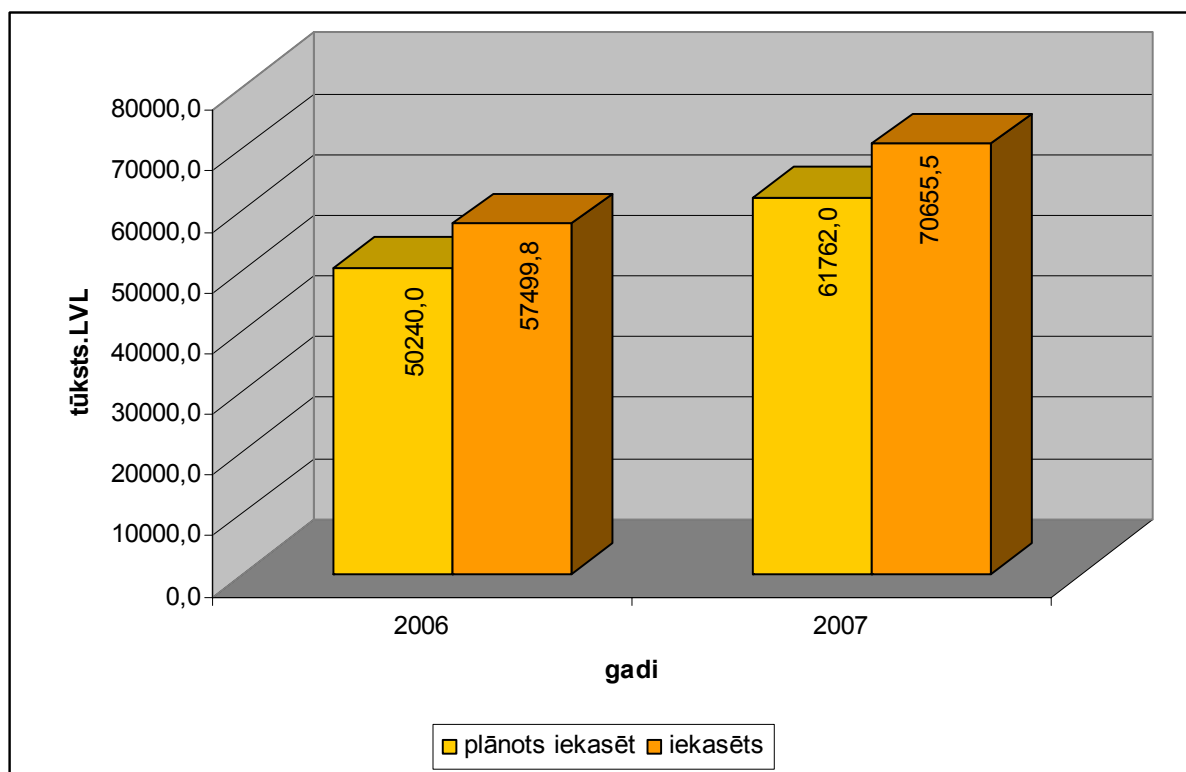
No šīm atļaujām 21 komersantam 27 akcīzes preču noliktavās bija atļautas tādas darbības ar alkoholu kā ražošana, apstrāde, pārstrāde un fasēšana.

No šiem 98 komersantiem 59 komersantiem 60 akcīzes preču noliktavās bija tiesības veikt darbības ar alu, turklāt 21 komersantam bija tiesības veikt alus ražošanu.

162 komersantiem bija spēkā esošas licences alkoholisko dzērienu vairumtirdzniecībai, no tiem 120 veica vairumtirdzniecības darbības ar alkoholiskiem dzērieniem, bet 107 veica alus vairumtirdzniecību. [27]

2.1.2. Tabakas izstrādājumiem

LR 2007.gadā akcīzes nodoklis par tabakas izstrādājumiem iekasēts 70655.5 tūkst. latu apmērā, kas ir par 13155.7 tūkst. latu jeb 23% vairāk nekā 2006.gadā, ka arī plāns izpildīts par 114% (2.4.att.), kas galvenokārt saistīts ar ikgadējo akcīzes nodokļa likmes palielinājumu cigaretēm, kas noteikts, lai sasniegtu Eiropas Savienības noteikto minimālo likmi.

2.4.att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par tabakas izstrādājumiem 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

Var secināt, ka *straujāka akcīzes nodokļa celšana un arvien lielāki ierobežojumi – tās ir divas pamatlietas, ar kurām valsts mēģina iznīdēt smēķēšanas netikumu*. Taču vienlaikus jāatzīst, ka valsts ieņēmumi no akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ik gadu palielinās un, visticamāk, arī turpinās pieaugt, palielinoties nodoklim un līdz ar to arī cigarešu cenai. Turklāt Latvijā turpina saglabāties vienas no zemākajām cigarešu cenām Eiropā. [25]

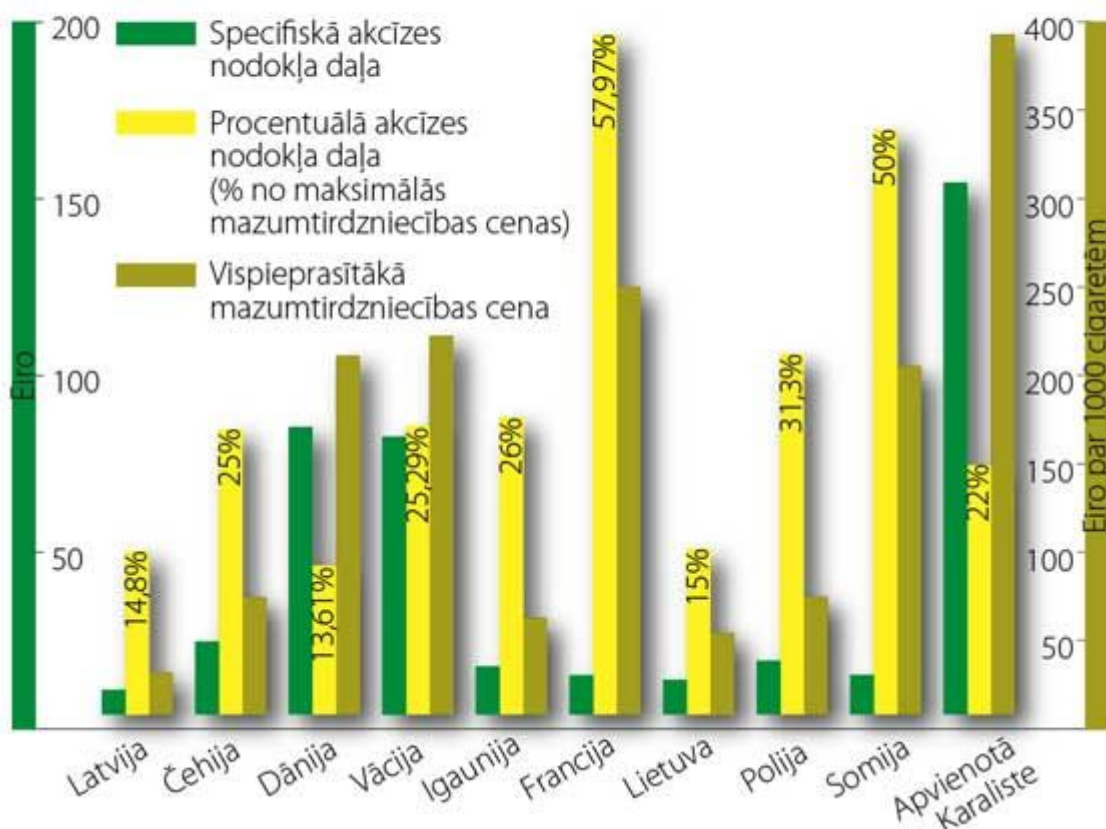
Latvija apņēmas ES normas ieviest līdz 2010.gadam, bet vēlāk pati nolēma nodokli palielināt daudz straujāk, lai mazinātu kāri pēc cigaretēm.

Taču valsts, ceļot nodokli ar cerību, ka patēriņš samazināsies, tagad gūst papildu labumu – ieņēmumi no tabakas akcīzes valsts budžetā ik gadu pieaug. Vislielākais akcīzes nodokļa pieaugums bija 2005.gadā, kad salīdzinājumā ar 2004.gadu valsts iekasēja par 52% vairāk,

kopumā sasniedzot 43.4 miljonus latu. *Finanšu ministrija* prognozē, ka valsts ieņēmumi no tabakas akcīzes nākotnē arī pieaugs, jo palielinās nodoklis. [25]

Darba autore secina, ka Eiropas Savienībā cigarešu cenas atšķiras, jo nodoklis tiek aprēķināts, ņemot vērā divus lielumus. Katra valsts nosaka gan specifisko akcīzes nodokļa likmes lielumu par 1000 cigaretēm, gan procentuālo likmi, kas tiek aprēķināta, ņemot vērā katrā valstī populārās cigarešu markas cenu (2.5.att.).

CIGAREŠU AKCĪZES NODOKĻA LIELUMS UN VISPIEPRASĪTĀKO CIGAREŠU MAZUMTIRDZNICĪBAS CENA ES VALSTĪS 2006. GADĀ

2.5.att. Cigarešu akcīzes nodokļa lielums un vispieprasītāko cigarešu mazumtirdzniecības cena ES valstīs 2006. gadā

Būtiski aizliegumi tabakas industriju skāra jau 2005.gadā, kad no 1.augusta tika aizliegta tabakas izstrādājumu reklāma presē, radio un internetā. Tabakas izstrādājumu ražotājiem tika liegts sponsorēt radio raidījumus un programmas. Šie aizliegumi attiecās uz visām ES valstīm, tostarp uz Latviju. Taču ES ieviestais aizliegums neattiecās uz tiem drukātajiem izdevumiem, kas tiek izdoti valstīs, kuras nav ES dalībvalstis. Piemēram, no *Krievijas* ievestajos vai abonētajos preses izdevumos tabakas izstrādājumu reklāma būs atļauta ar noteikumu, ka attiecīgā izdevuma paredzētais un galvenais noieta tirgus ir *Krievija* vai cita valsts, kas neietilpst Eiropas Savienībā. [25]

2006.gadā būtiski tika *ierobežota smēķēšana* publiskās vietās. Tika noteikts, ka kafejnīcās, restorānos un citās sabiedriskās ēdināšanas vietās, kazino un spēļu zālēs smēķēt no 2006.gada 1.jūlija būs atļauts tikai telpās, kas ir speciāli ierādītas smēķēšanai, vai telpās, kas ir īpaši nodalītas no pārējās teritorijas. Smēķēšanas ierobežojumi attiecas arī uz vasaras kafejnīcām, kur atļauts smēķēt īpaši ierādītās vietās. Līdzīgi ierobežojumi attiecas arī uz augstskolām, ārstniecības iestādēm, sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijām, darba vietām un koplietošanas telpām, publiskām ēkām, kur parādījās uzlīmes ar uzrakstu, ka nedrīkst smēķēt tuvāk par desmit metriem.

Pilnīgs *smēķēšanas aizliegums* tiks noteikts arī bērnu rotaļu laukumos. Savukārt parkos, skvēros un peldvietās varēs smēķēt speciāli ierādītās vietās. Līdzīgi kā vairākās citās pasaules valstīs, no 2008.gada 1.jūlija plānots aizliegt smēķēt arī kafejnīcās, restorānos un citās sabiedriskās ēdināšanas vietās, tostarp āra kafejnīcās.

Valstī būtiski ir veikt *stingrākus kontroles pasākumus tabakas izstrādājumu tirdzniecības vietās* un būtu jāparedz lielāka atbildība tabakas izstrādājumu tirgotājiem. Palielinot akcīzes nodokli tabakas izstrādājumiem palielināsies nelegālo tabakas izstrādājumu patēriņš. Tāpēc vajadzētu vērst pastiprinātu uzmanību uz nelegālo tabakas izstrādājumu tirdzniecību un tirgotājiem piemērot lielākus sodus par administratīvajiem pārkāpumiem. [25]

2007.gada 1.pusgadā tiesības veikt komercdarbību ar tabakas izstrādājumiem Latvijā bija:

- 24 komersantiem, kuriem ir spēkā esošas licences *akcīzes preču noliktavas turētāja* darbībai, kas ļauj tabakas izstrādājumus saņemt un glabāt, piemērojot atlikto akcīzes nodokļa maksāšanu, tai skaitā 2 komersantiem ir atļautas tādas darbības ar tabakas izstrādājumiem kā ražošana, apstrāde, pārstrāde un fasēšana;

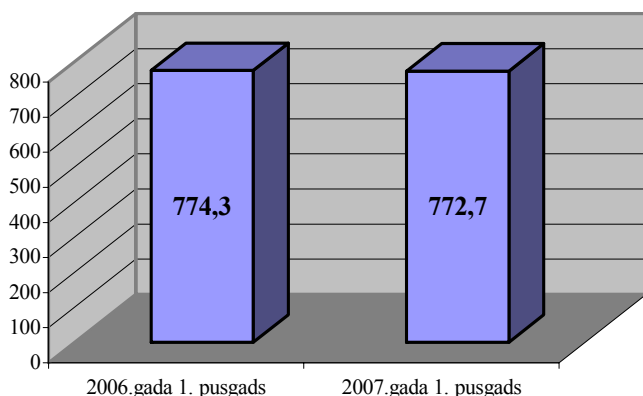
- vienam komersantam, kuram ir spēkā esoša licence *apstiprināta tirgotāja darbībai*, kas ļauj saņemt tabakas izstrādājumus atliktajā nodokļu režīmā no dalībvalsts un pēc akcīzes nodokļa nomaksāšanas, nodarboties ar akcīzes preču vairumtirdzniecību;

- 46 komersantiem, kuriem ir spēkā esošas licences tabakas izstrādājumu *vairumtirdzniecībai*;

- 4194 komersantiem (8560 darbības vietas), kuriem ir licences tabakas izstrādājumu *mazumtirdzniecībai* (pērn 4223 licences ar 10188 darbības vietām).

Latvijā uz 2007.gadu eksistē divi akcīzes preču noliktavu turētāji, kuriem ir atļauts veikt tabakas izstrādājumu ražošana. Līdz šim valstī tiek ražotas tikai cigaretes. [20]

2007.gada 1.pusgadā Latvijā kopumā saražoti 772,7 milj. cigarešu, kas ir pērnā gada attiecīgā perioda līmenī.

Ražotāju tirdzniecības politika saistīta ar valstī realizēto nodokļu likmes paaugstināšanas plānu, tādējādi pirms nodokļa likmes palielināšanas periodā brīvā apgrozījumā, samaksājot iespējami zemāko nodokļa likmi, cigaretes tiek izlaistas Latvijas tirgū vairāku mēnešu patēriņam. [20]

2.6.att. LR cigarešu saražotais apjoms (milj. gab.) 2006. un 2007. gados

Var secināt, ka 2007.gada 1.pusgadā mazumtirdzniecībā lielākoties tika realizētas cigaretes, kuras atrodas uzkrājumos tirdzniecības vietās no pērnā gada nogales, par ko liecina fakts, ka Latvijā 2007. gadā no ražotnēm tika novirzīti tikai ¼ daļa (190,7 milj. cigarešu) no saražotā cigarešu apjoma. Pie tam, 60% no tiem (jeb 114 milj. cigarešu) tieši jūnija mēnesī, kam par iemeslu ir iepriekšminētais akcīzes nodokļa likmes palielinājums 1.jūlijā un 2007.gada sākumā izveidoto cigarešu uzkrājumu izsīkums.

Vienlaikus jāatzīmē, ka pēdējo gadu laikā Latvijā ražoto cigarešu patēriņš kopējā tirgus apjomā patstāvīgi samazinās.

Darba autore secina, ka lai arī Latvijas cigarešu ražotāji un izplatītāji pielāgojas nodokļu politikas izvirzītajam nodokļa likmes paaugstināšanas plānam, tomēr ražotājiem ir jāērēķinās arī ar ārvalstu tirgu pieprasījumu, kas nav tik svārstīgs kā iekšzemes tirgus.

2007.gada 1.pusgadā no Latvijas tika izvesti 563,4 milj. saražoto cigarešu, kas sastāda 73% no visa šajā periodā saražoto cigarešu apjoma. Izvesto cigarešu apjoms salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgā perioda rādītāju ir samazinājies par 15%.

Visvairāk cigarešu izvests uz *Dāniju* – 40% no visa apjoma, tai seko *Izraēla* un *Igaunija* ar attiecīgi 19% un 15%. Populārākā izvesto cigarešu marka ir „*Corner*” ar gandrīz pusi no visa Latvijas izvesto cigarešu apjoma.

2007.gada 1.pusgadā beigās Latvijā 24 komersantiem bija spēkā esošas licences akcīzes preču noliktavu turētāju darbībai un vienam komersantam licence apstiprināta tirgotāja darbībai. Šajā periodā ievestos/importētos tabakas izstrādājumus brīvā apgrozījumā patēriņam izlaida 18 komersanti.

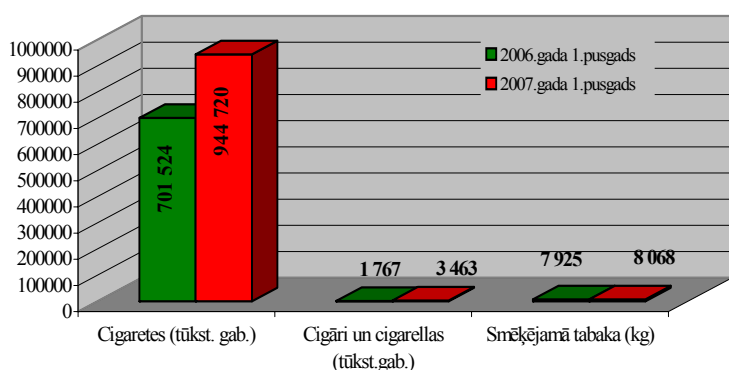
Informācija par komersantiem, kuri veic komercdarbību muitas zonā, apgādājot kuģus, lidmašīnas, kā arī veic darbību kā beznodokļu veikali, kopējos apjomos netiek iekļauta, jo to darbība neietekmē iekšzemes tirgus situāciju.

2007.gada 1.pusgadā akcīzes preču noliktavās Latvijā ievesti 2596 milj. cigarešu, 3606 tūkst. cigāru un cigarillu, kā arī 6261 kg smēķējamās tabakas. Cigaretes lielākoties tiek ievestas no *Lietuvas*, *Polijas*, *Vācijas* un *Dānijas*, 70% cigāru un cigarillu tiek ievesti no *Nīderlandes*, savukārt smēķējamā tabaka Latvijā lielākoties tiek ievesta no *Ēģiptes*, *Vācijas* un *Dānijas*.

No akcīzes preču noliktavām uz citām valstīm 2007. gada 1.pusgadā tika izvesti 1553,6 milj. cigarešu, savukārt brīvam apgrozījumam patēriņam Latvijā izlaisti 944,7 milj. ievesto/importēto cigarešu, 3463 tūkst. cigāru un cigarillu, kā arī 8068 kg smēķējamās tabakas. [20]

Brīvam apgrozījumam izlaisto cigarešu apjoms 2007.gada 1.pusgadā par 34% pārsniedz pērnā gada attiecīgā perioda rādītāju, jo komersanti, pirms kārtējā akcīzes nodokļa likmju palielinājuma cigaretēm šā gada 1.jūlijā, veidoja cigarešu uzkrājumus mazumtirdzniecības vietās, jo normatīvajos aktos noteiktā krājumu inventarizācijas un attiecīgā akcīzes nodokļa likmju starpības samaksas kārtība netika piemērota tabakas izstrādājumu mazumtirgotājiem. Tomēr šis rādītājs nav pieaudzis tādos apjomos, kā pērnā gada decembra mēnesī, kad vairumtirgotājiem un apstiprinātajiem tirgotājiem nebija jāveic šī inventarizācija. Šādas izmaiņas likumā tika pieņemtas ar mērķi izlīdzināt cigarešu realizācijas apjomu svārstības pirms un pēc nodokļa likmju paaugstināšanas.

Var secināt, ka ievesto/importēto cigāru un cigarillu apjomi, kas laisti brīvā apgrozījumā

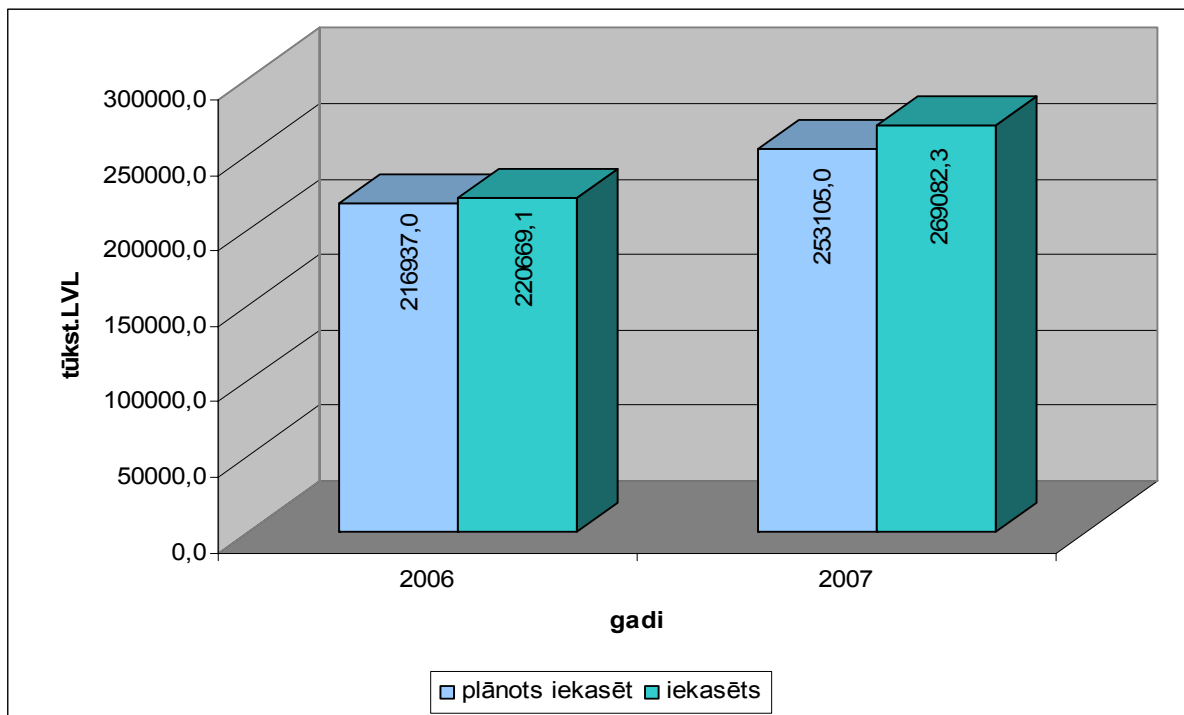

patēriņam Latvijā, 2007.gada 1.pusgadā salīdzinājumā ar 2006.gada attiecīgo periodu ir palielinājušies 2 reizes, bet smēķējamās tabakas apjomi atrodas pērnā gada līmenī.

2.7. att. LR ievestā/importētā produkcija, kas laista brīvā apgrozījumā (patēriņam) 2006. un 2007. gados (tūkst. gab.; kg.)

2.1.3. Naftas produktiem

LR 2007.gadā faktiskie akcīzes nodokļa ieņēmumi par naftas produktiem sastādīja 269082.3 tūkst. LVL, kas ir par 48413.2 tūkst. LVL jeb 22% vairāk nekā 2006.gadā (2.8.att.).

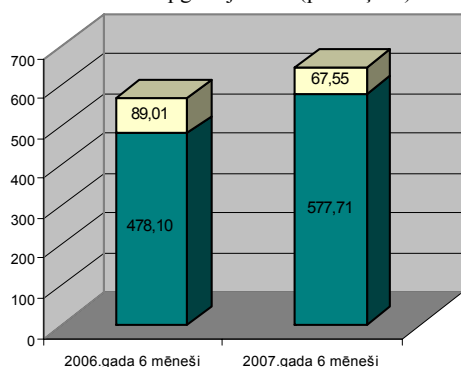

2.8.att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par naftas produktiem 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

Var secināt, ka naftas ieņēmumu pieaugums galvenokārt saistīts ar akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem palielinājumu attiecība ar iepriekšējo gadu.

2007.gada sešos mēnešos Latvijā kopumā izlaisti brīvam apgrozījumam (patēriņam)

- Saražots un izlaists brīvam apgrozījumam (patēriņam)
- Izlaists brīvam apgrozījumam (patēriņam)

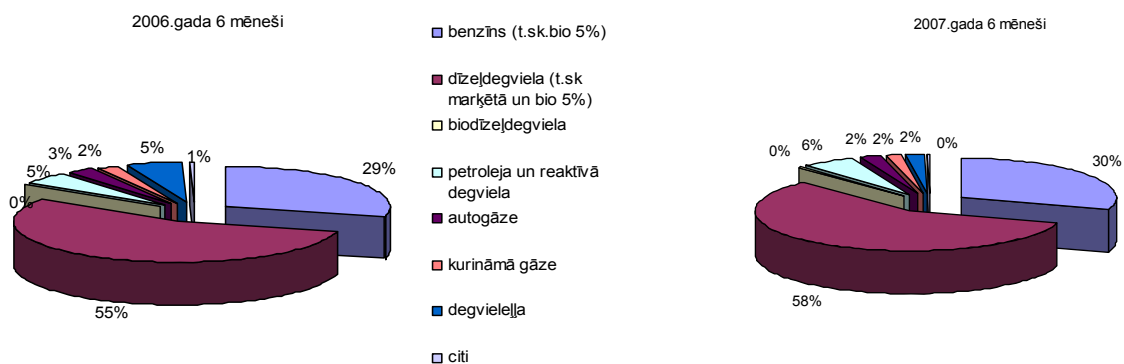

naftas produkti (degviela) 645,26 tūkst. tonnu apjomā, kas ir par 78,15 tūkst. tonnām jeb par 14 % vairāk kā 2006.gada attiecīgajā periodā. Brīvam apgrozījuma izlaisto naftas produktu apjoma pieauguma lielāko daļu veido patēriņam izlaistās dīzeļdegvielas un svinu nesaturoša benzīna (t.sk. ar pievienotu etilspirtu, kas iegūts no lauksaimniecības izejvielām) apjoma pieaugums. [20]

2.9.att. LR naftas produktu (degvielas) izlaišana brīvam apgrozījumam (patēriņam) 2006. un 2007. gados 6.mēn. (tūkst. tonnās)

Brīvam apgrozījumam (patēriņam) izlaistā naftas produktu (degvielas) apjoma pēc 2006.gada lielākie komersanti Latvijā ir *Latvija Statoil SIA, Neste Latvija SIA, VEXOil SIA, Lukoil Baltija R SIA, Latvijas Dzelzceļš SIA, Mažeikū nafta Tirdzniecības nams SIA, Ziemeļu nafta SIA, Eko Petroleum SIA* u.c. [20]

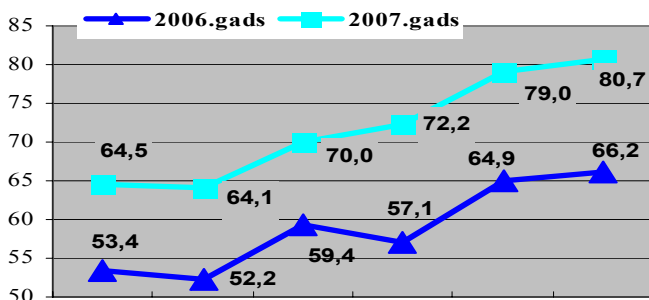
Var secināt, ka 2007. gadā sešos mēnešos kopējā patēriņam realizēto naftas produktu struktūrā 58 % veido dīzeļdegviela, tai skaitā arī marķētā dīzeļdegviela (pērn attiecīgajā periodā – 55 %), 30 % benzīns, tai skaitā arī biobenzīns (pērn attiecīgajā periodā – 29 %), 2 % degvieleļļa (pērn attiecīgajā periodā – 5 %), 6 % petroleja, tai skaitā reaktīvā degviela (pērn attiecīgajā periodā – 5 %), 2 % autogāze (pērn attiecīgajā periodā – 3 %) un 2 % gāze kurināmais (t.sk. fasēta) (pērn attiecīgajā periodā – 2 %) (skat. 2.7.attēlu).

2.10. att. LR naftas produktu (degvielas) patēriņa struktūra 2006. un 2007. gados 6.mēn. (procentos)

Uz 2007.gada 30. jūniju 197 komersantiem bija spēkā esoša licence naftas produktu (degvielas) mazumtirdzniecībai.

2007.gada sešos mēnešos mazumtirdzniecībā kopumā realizētas 430,50 tūkst. tonnu degvielas, kas ir par 77,30 tūkst. tonnām jeb 22 % vairāk kā 2006.gada attiecīgajā periodā (skat. 2.8.attēlu).

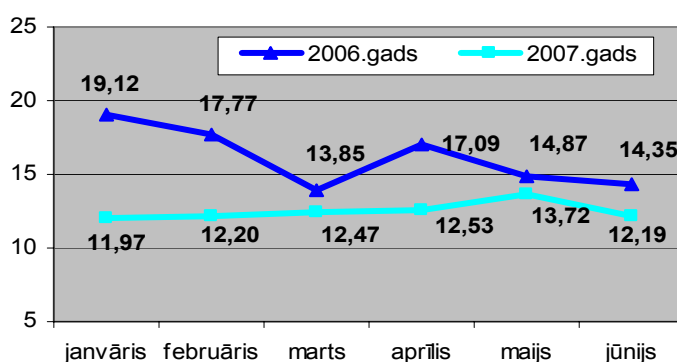

2.11. att. LR naftas produktu (degvielas) realizācija mazumtirdzniecībā 2006. un 2007. gadā (tūkst. tonnas)

Var secināt, ka 2007.gada sešos mēnešos, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, ievērojami palielinājies mazumtirdzniecībā realizētās dīzeļdegvielas apjoms (par 53,24 tūkst. tonnām jeb 30 %) kā arī palielinājies (par 25,53 tūkst. tonnām jeb 16 %) mazumtirdzniecībā realizētā benzīna (tai skaitā arī biobenzīns) daudzums.

Darba autore secina, ka uz 2007.gada 30. jūniju 40 komersantiem bija spēkā esoša licence naftas produktu (degvielas) vairumtirdzniecībai.

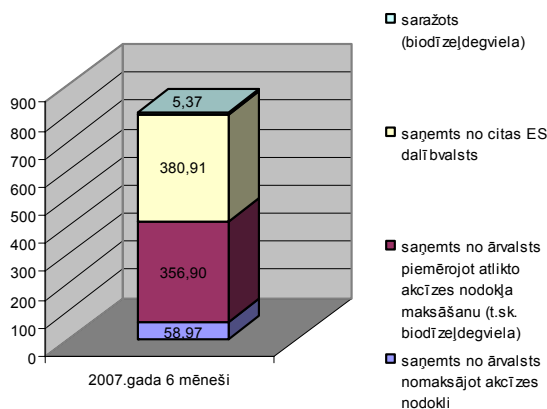
2007.gada sešos mēnešos, izmantojot vairumtirdzniecības licences nosacījumus, kopumā realizētas 75,08 tūkst. tonnas naftas produktu (degvielas), kas ir par 21,97 tūkst. tonnām jeb par 29 % mazāk kā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā (skat. 2.9.attēlu).

2.12. att. LR naftas produktu (degvielas) realizācija vairumtirdzniecībā 2006. un 2007. gados 6.mēn. (tūkst. tonnas)

Darba autore secina, ka LR 2007.gada sešos mēnešos, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, būtiski samazinājies benzīna (par 5,76 tūkst tonnām jeb 38 %) apjoms, kas tiek realizēts izmantojot vairumtirdzniecības licences nosacījumus.

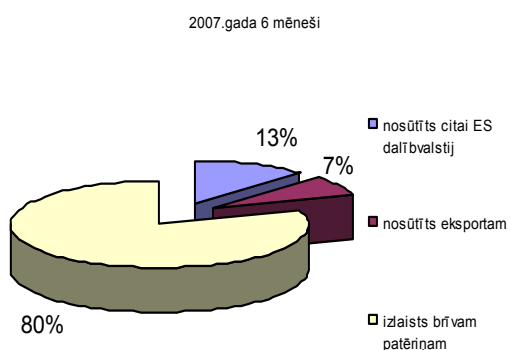
2007.gada 6 mēnešos kopumā Latvijas akcīzes preču noliktavās, apstiprināto tirgotāju

un vairumtirgotāju noliktavās saņemti naftas produkti 802,15 tūkst tonnu apjomā (t.sk. saražotā biodīzeļdegviela 5,37 tūkst. tonnas), 47 % no kopējā naftas produktu apjoma tika ievesti no citām ES dalībvalstīm un 52 % no valstīm, kuras nav ES dalībvalstis t. i. importēti un 1 % saražots akcīzes preču noliktavā (biodīzeļdegviela).[20]

2.13. att. LR Akcīzes preču noliktavās, apstiprināto tirgotāju un vairumtirgotāju noliktavās saņemtie naftas produkti 2007. gada 6.mēn. (tūkst. tonnas)

Var secināt, ka 2007.gada 6 mēnešos komersanti no akcīzes preču noliktavām Latvijā, piemērojot atlikto akcīzes nodokļa maksāšanas režīmu, nosūtījuši naftas produktus (degvielu)

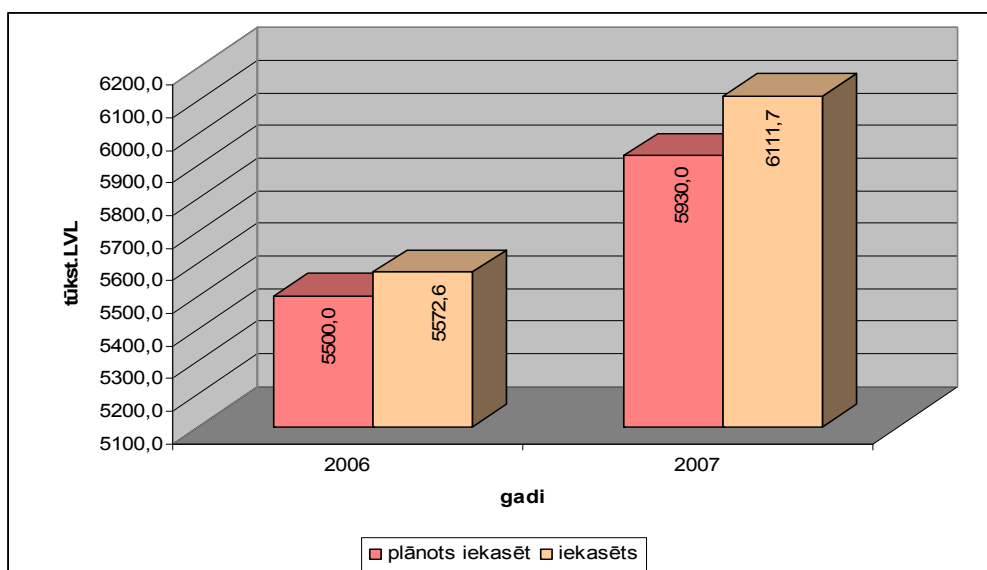
kopumā 156,84 tūkst. tonnu jeb 20 % apjomā no akcīzes preču noliktavās, apstiprināto tirgotāju un vairumtirgotāju noliktavās saņemto naftas produktu apjoma. Citām Eiropas Savienības dalībvalstīm nosūtīts 100,69 tūkst. tonnu un 56,15 tūkst. tonnu naftas produktu (degvielas) izvesti no akcīzes preču noliktavām to tālākai izvešanai uz ārvalsti, kas nav dalībvalsts.

2.14. att. LR saņemto naftas produktu nosūtīšana un izlaišana brīvam patēriņam 2007.gadā 6.mēn. (procentos)

Daļu no nosūtītā naftas produktu apjoma veido naftas produkti (dīzeļdegviela, degviela, slānekļa eļļa), kuri pēc to sajaukšanas (ražošanas), tiek piegādāti kuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus.

2.1.4. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai

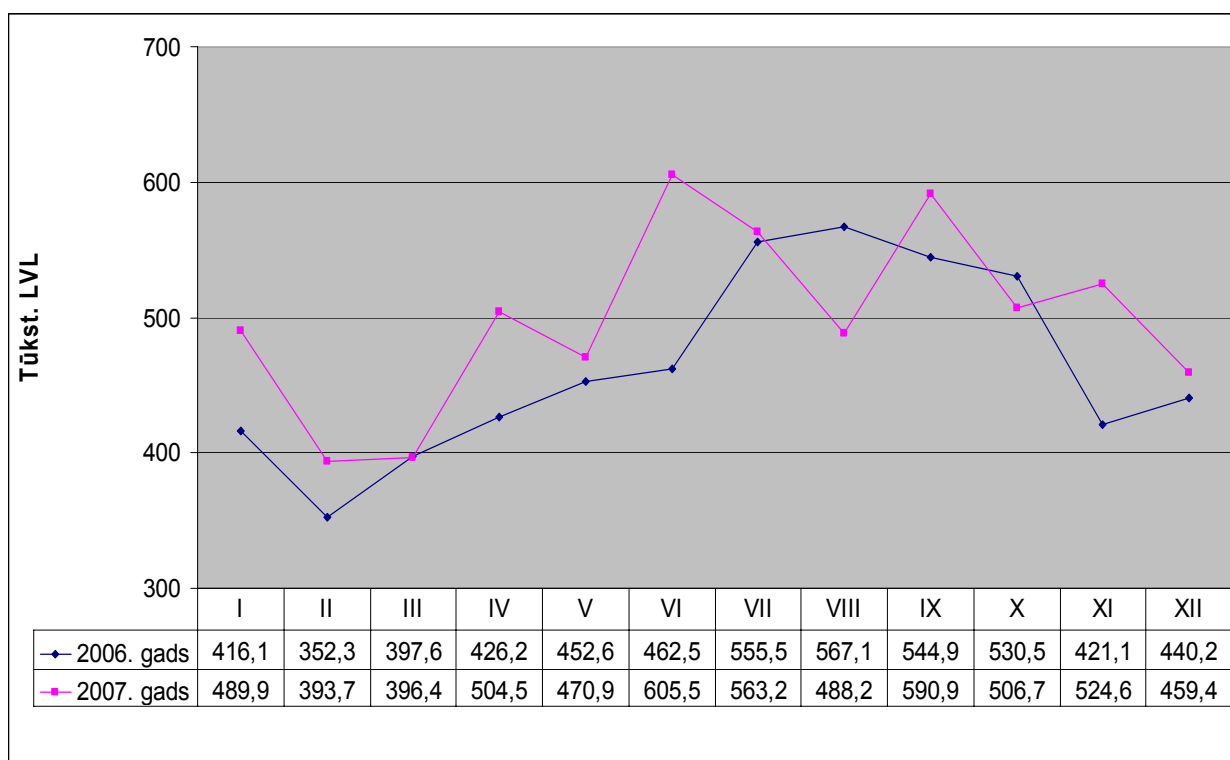
LR 2007.gadā faktiskie akcīzes nodokļa ieņēmumi par bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafiju sastādīja 6111.7 tūkst. LVL, kas ir par 539.1 tūkst. LVL jeb 9.7% vairāk nekā 2006.gadā (2.15.att.).

2.15. att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafiju 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

Latvijā ar akcīzes nodokli fiskālu apsvērumu dēļ tiek aplikti arī bezalkoholiskie dzērieni un kafija.

Pēc pārējo akcīzes preču (bezalkoholiskie dzērieni un kafija) dinamikas darba autore var spriest, ka akcīzes nodokļa ieņēmumi ir nevienmērīgi un tos galvenokārt ietekmē bezalkoholisko dzērienu patēriņš, kam ir sezonāls raksturs (2.16.att.).

2.16. att. LR akcīzes nodokļa ieņēmumi par bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafiju pa mēnesim 2006. un 2007. gadā (tūkst. LVL)

Tomēr var secināt, ka *kafijas patēriņš* ir visplašākais – to dzer visās pasaules malās gan mājās, gan darbā, gan svētkos, turklāt visdažādākajos veidos: šķīstošu, maltu, melnu, ar pienu, aukstu u.c. Kafijas automāti ar dzērienu visdažādākajām gaumēm vairs nav retums ne birojos, ne lielākos vai mazākos tirdzniecības centros, degvielas uzpildes stacijās utt. Tas tikai apliecina, ka inflācijas dēļ cilvēki, iespējams, ierobežo vai ir pilnībā atteikušies no citu iemīļotu produktu patēriņa, taču ne no kafijas. Šā uzmundrinošā dzēriena rādītāji aug gan ražošanas, gan patēriņa, gan arī cenu kāpuma ziņā. [33]

Lielākā daļa visas Latvijā piedāvātās kafijas ir grauzdēta, malta un fasēta ārzemēs. Saskaņā ar *Zemkopības ministrijas* apkopoto Eurostat informāciju 2007. gada septiņos mēnešos Latvijā importētas:

- 1104 tonnas kafijas pupiņu. **Galvenie importētāji:** *Beļģija* (34%), *Vācija* (48%) un *Vjetnama* (16%);

- 2095 tonnas grauzdētas kafijas. **Lielākie importētāji:** *Dānija, Lietuva un Polija*, no kurām attiecīgi importēti 36%, 20% un 19% no kopējā grauzdētas kafijas importa Latvijā;
- 769 tonnas kafijas esenču, koncentrātu un ekstraktu. **Galvenie importētāji:** *Indija (14%), Lietuva (51%), Polija (11%) un Singapūra (7%)*.
- 511 tonnas izstrādājumu uz kafijas vai kafijas ekstraktu, esenču vai koncentrātu pamata. **Galvenie importētāji:** *Lietuva (81%) un Polija (13%)*. [33]

2.2. Akcīzes preču aprites kontrole un uzraudzība

Akcīzes preču aprites kontroli un uzraudzību veic Valsts ieņēmuma dienesta Akcīzes preču pārvalde.

Valsts ieņēmuma dienesta galvenais uzdevums ir iekasēt valsts nodokļus, nodevas un citus valsts noteiktos obligātos maksājamus noteiktā laikā un pilnā apjomā saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.

VID nodokļu kontrole ir viens no nodokļu administrēšanas pamata procesiem, kas tiek īstenots, veicot deklarāciju datu ticamības novērtējumu, apsekošanas, novērošanas, tematiskās pārbaudes un nodokļu auditus, ar mērķi nodrošināt pilnīgu, savlaicīgu un taisnīgu nodokļu un nodevu aprēķināšanu un iekasēšanu. [21]

Lai nodokļu kontroles pasākumus veiktu nodokļu maksātājiem ar visaugstāko nodokļu nemaksāšanas risku un efektīvi izmantotu VID rīcībā esošos resursus, liela uzmanība tiek vērsta nodokļu kontroles pasākumu plānošanai un pārbaudāmo objektu atlasei.

Nodokļu kontroles process VID ietver sevī šādus pasākumus:

- informācijas iegūšana;
- informācijas analīze un riska noteikšana;
- nodokļu kontroles pasākumu plānošana;
- neplānotie nodokļu kontroles pasākumi;
- nodokļu kontroles veidi un to raksturojums.

Nodokļu maksātāju un VID ierēdņu vispārīgās tiesības un pienākumi nodokļu kontroles jomā ir noteikti likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu” un likumā “Par nodokļiem un nodevām”. [21]

Nodokļu maksātāja pienākumi:

1. Aprēķināt maksājamo (iemaksājamo) nodokļu summas;
2. Noteiktajā termiņā un pilnā apmērā nomaksāt nodokļus un nodevas;

3. Iesniegt nodokļu administrācijai likumā “Par nodokļiem un nodevām” vai konkrēto nodokļu likumos paredzētās nodokļu un informatīvās deklarācijas rakstveidā vai elektroniskā veidā nodokļu normatīvajos aktos noteiktajos termiņos;

4. Nodokļu aprēķinu pareizības pierādīšanai uzglabāt finansiālās un saimnieciskās darbības ieņēmumus un izdevumus apliecinošus attaisnojuma dokumentus un citus darbības apliecinošus dokumentus vismaz piecus gadus, bet gadījumos, kad nodokļu maksātājam saskaņā ar likumu tiek piemērots īpašs nodokļu visu īpašā nodokļu režīma–režīms uz laiku, kas pārsniedz piecus gadus, piemērošanas laiku;

5. Ziņot par visiem saviem ienākumiem, pamatot nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto maksājumu summu atbilstību normatīvajiem aktiem par valstij un pašvaldībām pienākošos summu aprēķināšanas un maksāšanas kārtību, uzrādot vai iesniedzot nodokļu administrācijas ierēdņiem (darbiniekiem) viņu pieprasītos dokumentus;

6. Atļaut nodokļu administrācijas ierēdņiem likumā noteiktajā kārtībā apskatīt saimnieciskajai darbībai izmantojamās telpas;

7. Ieturēt konkrēto nodokļu likumos paredzētās maksājamo nodokļu summas;

8. Ja nodokļu maksātājs kārto grāmatvedības reģistrus ar elektroniskajām skaitļošanas mašīnām (datoriem), pēc nodokļu administrācijas pieprasījuma iesniegt elektroniskā veidā nodokļu revīzijas (audita) veikšanai sagatavotu attaisnojuma dokumentu un grāmatvedības reģistru datus.[21]

Nodokļu administrācijas pienākumi:

1. Nodrošināt, lai nodokļu (nodevu) likumus ievēro gan nodokļu maksātāji, gan nodokļu administrācija;
2. Kontrolēt nodokļu, nodevu, kā arī citu valsts noteikto maksājumu aprēķināšanas un maksāšanas pareizību;
3. Piemērot sankcijas nodokļu (nodevu) likumu pārkāpējiem, pamatojoties uz likumiem un Ministru kabineta noteikumiem;
4. Kontrolēt nodokļu (nodevu) atlaižu un atvieglojumu piemērošanas pareizību;
5. Pieņemt lēmumu par nodokļu revīzijas (audita) veikšanu un ne vēlāk kā 10 darbdienas pirms tās uzsākšanas rakstveidā informēt nodokļu maksātāju par nodokļu revīzijas (audita) veikšanu, norādot nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienu, revīzijas (audita) termiņu, pārbaudāmos nodokļus, nodokļu deklarācijas posteņus, pārbaudāmās nodevas vai citus valsts noteiktos maksājumus un taksācijas periodus. Rakstveida paziņojumu par nodokļu revīzijas (audita) veikšanu nodokļu maksātājam nodokļu administrācija nesniedz, ja ir pierādījumi, ka nodokļu maksātājs veic darbības, lai izvairītos no nodokļu revīzijas (audita) vai apgrūtinātu to. Savukārt nodokļu administrācijai noteiktais termiņš – 10

darbdienas pirms nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas – paziņojuma sniegšanai, nav attiecināms uz gadījumiem, kad nodokļu revīzija (audits) tiek uzsākta, lai izvērtētu nodokļa pārmaksas atmaksas pamatotību;

6. Pēc pārbaudes pabeigšanas iesniegt nodokļu maksātājam pārbaudes aktu (pārskatu). Ja nodokļu administrācija nodokļu revīzijā (auditā) izmanto kriminālprocesa virzītāja iesniegtos materiālus, nodokļu maksātājam iesniedzams izraksts no pārbaudes akta (pārskata), kas ietver kriminālprocesa virzītāja pieļauto informāciju;

7. Visos gadījumos, kad nodokļu maksātājs izdarījis nodokļu pārkāpumu, par kuru paredzēta kriminālatbildība, 10 dienu laikā no dienas, kad nodokļu administrācijas ierēdnis (darbinieks) to konstatējis, iesniegt par to ziņojumu attiecīgajai valsts institūcijai, kura izlemj jautājumu par kriminālprocesa uzsākšanu;

8. Saskaņā ar Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem koordinēt un veikt informācijas apmaiņu, sniedzot un saņemot savu funkciju izpildei nepieciešamo informāciju no Eiropas Savienības dalībvalstu kompetentajām iestādēm;

9. Veikt nodokļu prasījumu izpildi jebkuras Eiropas Savienības dalībvalsts labā pēc šīs valsts kompetentās iestādes pamatota pieprasījuma savas valsts vārdā;

10. Koordinēt un veikt nodokļu kopīgas starpvalstu pārbaudes saskaņā ar vienošanos ar Eiropas Savienības dalībvalsts vai attiecīgā Saeimas apstiprinātā starptautiskā līguma līgumslēdzēja valsts kompetento iestādi;

11. Sadarboties ar Eiropas Savienības dalībvalstu kompetentajām iestādēm, piedaloties citas Eiropas Savienības dalībvalsts nodokļu pārbaudēs vai pēc Eiropas Savienības dalībvalsts lūguma iesaistot nodokļu pārbaudi veikšanā Latvijā attiecīgās dalībvalsts nodokļu administrācijas pārstāvi. [21]

Nodokļu maksātāja tiesības:

1. Nodokļu administrācijā bez maksas iepazīties ar normatīvajiem dokumentiem, kas reglamentē nodokļu un nodevu aprēķināšanas un maksāšanas kārtību;

2. Iepazīties ar pārbaudes aktiem (pārskatiem) un revīzijas (audita) lietas materiāliem, kuri attiecas uz pašu konkrēto nodokļu maksātāju, izņemot pārbaudes aktos (pārskatos) un revīzijas (audita) lietas materiālos esošo informāciju, kas saskaņā ar likumu uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju;

3. Apstrīdēt un pārsūdzēt nodokļu administrācijas lēmumus;

4. Iesniegt nodokļu administrācijai iesniegumu par nodevu samaksas pārskatīšanu, nodokļu deklarācijas labojumu vai precizējumu triju gadu laikā pēc konkrētajos likumos noteiktā maksāšanas termiņa, ja šajā laikā par konkrētajiem nodokļiem un attiecīgajiem taksācijas periodiem nav uzsākta vai veikta nodokļu revīzija (audits). Attiecībā uz valsts

budžetā ieskaitāmiem nodokļu maksājumiem šajā punktā noteikto termiņa nokavējumu var atjaunot Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors, ja nodokļu maksātājs iesniedz pieteikumu par termiņā nesamaksāto nodokļu samaksu;

5. Saņemt nodokļu administrācijas nepareizi piedzīto maksājumu summas likuma “Par nodokļiem un nodevām” 28.pantā noteiktajā kārtībā;

6. Pieprasīt pārmaksātās nodokļa summas atmaksāšanu vai novirzīšanu kārtējo nodokļu maksājumu segšanai triju gadu laikā pēc konkrētā nodokļa likumā noteiktā maksāšanas termiņa;

7. Precizēt iesniegtās nodokļu deklarācijas un iemaksāt budžetā samazināto nodokļa summu un ar to saistīto nokavējuma naudu par periodu no minētās nodokļa summas maksāšanas termiņa, kas noteikts konkrētā nodokļa likumā, līdz samaksas dienai. **Ja nodokļu maksātājs nodokļu deklarācijas precizējumu un deklarācijā precizēto nodokļa maksājumu veic:**

- pirms saņemts nodokļu administrācijas paziņojums par nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanu, nokavējuma naudu piemēro likuma “Par nodokļiem un nodevām” 29.panta otrajā daļā noteiktajā apmērā;
- pēc tam, kad saņemts nodokļu administrācijas paziņojums par nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanu, un līdz nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai, nokavējuma naudu piemēro likuma “Par nodokļiem un nodevām” 29.panta otrajā daļā noteiktajā apmērā un soda naudu — 10 procentu apmērā no samazinātās nodokļa summas. [21]

Darba autore pievienojas viedoklim, ka nodokļu administrācijai ir tiesības:

1. Uzrādot dienesta apliecību un augstāka ierēdņa pilnvarojumu, apmeklēt Latvijas teritorijā izvietotās juridiskajām vai fiziskajām personām piederošās vai to lietošanā esošās ražošanas telpas, noliktavas, tirdzniecības un citas telpas, arī reģistrācijas dokumentos norādītās dzīvojamās telpas, kas saistītas ar ieņēmumu vai peļņas gūšanu, saimniecisko darbību tajās, pārbaudīt uzņēmējdarbībā izmantojamos materiāltehniskos resursus, izejvielas un izgatavoto produkciju, kā arī brīvi apmeklēt valsts pārvaldes un pašvaldību iestādes;

2. Izdarīt nodokļu aprēķinu un nodokļu maksājumu revīziju (auditu), pārbaudīt juridisko un fizisko personu grāmatvedību un tās pamatdokumentus, citus ar aprēķiniem un budžeta maksājumiem saistītos dokumentus, saņemt nepieciešamos paskaidrojumus un izziņas, aizzīmogot vai aizplombēt tirdzniecības, ražošanas, noliktavu, arhīvu un kasu telpas un kases, lai nodrošinātu dokumentācijas, naudas līdzekļu un materiālo vērtību saglabāšanu nodokļu maksājumu revīziju laikā;

3. Noteikt juridiskajām un fiziskajām personām termiņu, līdz kuram novēršami konstatētie likumu un citu normatīvo aktu pārkāpumi attiecībā uz VID administrētajiem

nodokļiem un nodevām, kā arī citiem valsts un pašvaldību ieņēmumiem, kuru iekasēšana piekrīt VID;

4. Pieprasīt uzrādīt dokumentu oriģinālus un saņemt no komersantiem, iestādēm, organizācijām, pašvaldībām, finanšu iestādēm un kredītiestādēm dokumentu norakstus ar nodokli apliekamā objekta (ienākumu) uzskaitē un reģistrācijai vai nodokļu un nodevu pārbaudei, kā arī saņemt no fiziskajām personām nepieciešamās izziņas un dokumentu norakstus, kas liecina par pārbaudāmās juridiskās vai fiziskās personas nodokļu saistībām un maksājumiem, mantu un ienākumiem, kā arī pieprasīt un saņemt attiecīgus paskaidrojumus;

5. Sastādīt aktus, kas apstiprina ienākumu vai citu ar nodokļiem apliekamu objektu slēpšanu no aplikšanas ar nodokļiem, ja tiek pārkāpta kārtība, kādā drīkst veikt uzņēmējdarbību, kā arī sastādīt aktus par citiem konstatētajiem pārkāpumiem un ar tiem saistītajiem faktiem;

6. Savas kompetences ietvaros likumos un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apmēros uzlikt vainīgajiem ierēdņiem, kā arī fiziskajām personām administratīvos naudas sodus un konfiscēt administratīvo pārkāpumu izdarīšanas rīkus un tiešos objektus;

7. Savas kompetences ietvaros un saskaņā ar likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu" 4.panta otrās daļas 12.punkta un 5.panta otrās daļas 7.punkta nosacījumiem pieņemt lēmumus par nodokļu maksājumu revīzijas (audita) rezultātā budžetā papildus ieskaitāmo maksājumu noteikšanu;

8. Uzaicināt nodokļu maksātāju ierasties VID;

9. Pēc nodokļu revīzijas (audita) precizēt nodokļu apmērus un uzlikt soda naudu triju gadu laikā pēc likumā noteiktā maksāšanas termiņa, ja pārkāpti nodokļu likumi, Ministru kabineta noteikumi par valsts nodevām;

10. Veicot nodokļu revīziju (auditu), uz aprēķinu pamata noteikt nodokļu maksājumu apmēru atbilstoši nodokļa maksātāja īpašumā esošās mantas vai kapitāla vērtības pieaugumam vai nodokļu administrācijas rīcībā esošām ziņām, ja ir konstatēta vismaz viena no likuma "Par nodokļiem un nodevām" 23.panta 6.daļā minētajām pazīmēm.

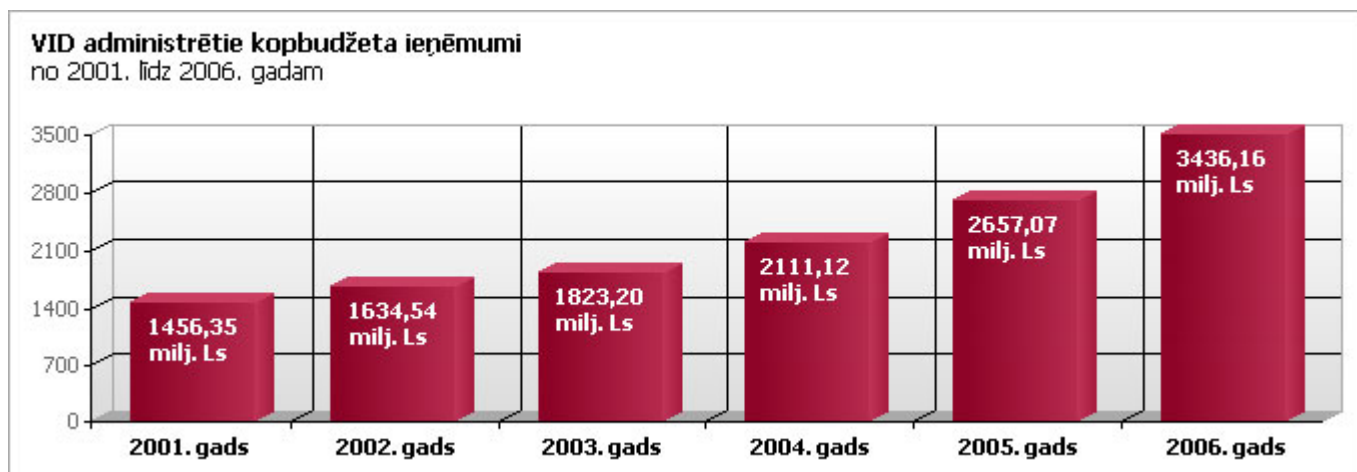
3. IZVAIRĪŠANĀS NO NODOKĻU MAKSĀŠANAS

LR izvairīšanās no nodokļu vai nodevu maksāšanas — apzināta nepatiesas informācijas sniegšana nodokļu deklarācijās, nodokļu deklarāciju, informatīvo deklarāciju vai nodokļu administrēšanai un kontrolei nepieciešamās pieprasītās informācijas neiesniegšana, nelikumīga nodokļu atvieglojumu, priekšrocību un atlaižu piemērošana vai jebkura cita apzināta darbība vai bezdarbība, kuras dēļ nodokļi vai nodevas nav samaksātas pilnā apmērā vai daļēji. [2]

Budžeta ieņēmumi veidojas no nodokļiem, nodevām, citiem maksājumiem (piemēram, maksājumi par valsts kapitāla daļu izmantošanu) un ārvalstu finanšu palīdzības maksājumiem (pamatā ES fondu līdzekļi). [12]

Darba autore piekrīt, ka cilvēkus kaitina netaisnība - kāpēc daži var atļauties nodokļus nemaksāt? Un tāpēc sabiedrībā pastāv nosodoša attieksme pret tiem, kuri, nemaksājot nodokļus, krāpj valsti un tos, kas maksā nodokļus. Cilvēki uzdod neskaitāmus jautājumus – kāpēc pensijas ir tik mazas, kāpēc skolotājiem un ārstiem nav tik lielas algas kā citās valstīs, kāpēc nav saremontēti visi ceļi un vēl 100 citu kāpēc...Bet atbilde tam visam – naudas ir tik daudz, cik tās ir. Ja nodokļus nemaksās visi, tad visam naudas nekad nepietiks. [31]

Un nav jau tā, ka valsts neko nedara. Darba autore secina, ka gadu no gada gan valsts ekonomiskās attīstības rezultātā, gan VID darba aktivitāšu rezultātā iekasēto nodokļu apjoms ievērojami palielinās (3.1.att.).

3.1. att. LR Valsts Ieņēmumu dienesta administrētie kopbudžeta ieņēmumu sadalījums no 2001. līdz 2006.gada (milj. LVL)

Pateicoties iekasēto nodokļu apjoma pieaugumam, ir bijusi iespēja realizēt daudzus jo daudzus sabiedrībai nozīmīgus un vajadzīgus projektus.

Un tomēr... Varbūt cilvēkiem pietrūkst informācijas, bet varbūt viņi aizmirst, ka šī nodokļos nomaksātā nauda nodrošina pensiju vecākiem vai vecvecākiem, izglītību bērniem vai mazbērniem, medicīnisko aprūpi, dažādus pabalstus, piemēram, sociālās garantijas, gadu

no gada tiek sakārtota vide, kurā dzīvojam, - sakopti parki, uzcelti vairāki jauni rotaļu laukumi un bērnu dārzi mūsu jaunajai paaudzei, saremontēti ceļi, iegādātas jaunas un modernas medicīniskās iekārtas. Tāpat katra Latvijas pilsēta cenšas godam nosvinēt pilsētas svētkus, piedāvājot iedzīvotājiem atpūsties un piedalīties dažādos pasākumos. Nedzīvojam mēs nemaz tik slikti, bet vienmēr jau gribas labāk! Bet labāk varēsim dzīvot, ja visi godprātīgi maksāsim nodokļus. [31]

3.1. Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas iemesli un paņēmieni

Darba autore konstatē, ka nodokļu sistēmas raksturīgākās iezīmes ir:

1. Nodokļu likumdošanas mainība, bieža reglamentējošo normu maiņa un atšķirīga piemērošana;
2. Augstas nodokļu likmes;
3. Zems ar nodokli neapliekamo ienākumu minimums;
4. Neefektīva atvieglojumu sistēma;
5. Sarežģīts aprēķināšanas, maksāšanas un uzskaites mehānisms;
6. Neefektīva nodokļu administrēšanas sistēma;
7. Normu piemērošanā ir daudz izņēmumu;
8. Reglamentējošās normas netiek atbilstoši skaidrotas.

Šāda sistēma kavē valsts un uzņēmējdarbības attīstību, jo:

1. Uzņēmēji nav ieinteresēti pilnībā aprēķināt un maksāt nodokļus;
2. Netiek radīti apstākļi, kas ekonomiskā ziņā ieinteresētu attīstīt konkurētspējīgas produkcijas ražošanu vietējam tirgum un eksportam;
3. Nenodrošina dabas un cilvēku resursu saglabāšanu un efektīvu izmantošanu;
4. Nenodrošina sociālo problēmu risināšanu un sociālā taisnīguma principu ievērošanu;
5. Nenodrošina pašvaldību budžetus ar nepieciešamajiem finansu resursiem;
6. Nenodrošina pilnīgu nodokļu iekasēšanu;
7. Netiek veicināta uzkrājumu veidošanās. [30]

Var secināt, ka **nodokļiem ir jāpilda viena no to galvenajām funkcijām – jāveicina valsts sociālā un ekonomiskā attīstība**, kā arī jāpalielina iedzīvotāju nodarbinātība. To var panākt, samazinot un diferencējot nodokļu likmes, piešķirot atvieglojumus. Iekasējamo nodokļu masas pieaugums jāpanāk, palielinot aplikšanas bāzi, nepalielinot nodokļu likmes.

Nodokļu atlaižu un diferencēšanas mērķi:

- radīt uzņēmēju ieinteresētību veikt ieguldījumus ražošanā un pakalpojumu sfērā, ieviest modernu tehnoloģiju, ražot konkurētspējīgu produkciju vietējam tirgum un eksportam, radīt jaunas darba vietas;
- radīt labvēlīgus apstākļus prioritāro tautsaimniecības nozaru attīstībai;
- palielināt nodokļus produkcijai, kas ir kaitīga veselībai un videi;
- radīt labvēlīgus priekšnosacījumus sociāli neaizsargāto slāņu materiālo apstākļu uzlabošanai, kā arī izglītības, zinātnes, kultūras un medicīnas attīstībai. [30]

Var secināt, ka šajos apstākļos pieaug nodokļu administrēšanas loma, jo nodokļu diferencēšana un atvieglojumu plaša piemērošana savā ziņā to sarežģī. Bet tas ir valstisks uzdevums, kuru ir iespējams paveikt. Nodokļu administrēšanā konsekventi jāīsteno funkciju princips, paredzot īpašu darbu ar nodokļu maksātājiem ne tikai nodokļu maksāšanas procesā un pēc tam, bet it īpaši stadijā pirms nodokļu maksāšanas, kad jāsniedz nepieciešamā informācija un jāveic izskaidrošana. Tas arī paaugstinās nodokļu administratoru profesionalitāti, pastiprinās kontroli. Īpaši jāvelti uzmanība audita, revīzijas un kontroles kvalitātei, izmantojot profesionāļus – zvērinātus revidentus, grāmatvedības ekspertus, juristus un citus speciālistus. Nodokļu administrācijai īpaša uzmanība jāvelta nodokļu maksātāju izglītošanai, apgādei ar materiāliem, ērtāku nodokļu maksāšanas un vienkāršotas atskaišu sagatavošanas apstākļu radīšanai.

3.2. Par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas piemērojamās sankcijas

Latvijas nodokļu sistēmas darbības pamatprincips ir nodokļu maksātāja brīvprātīga pakļaušanās nodokļu likumu normām un patstāvīga maksājamā nodokļa summas aprēķināšana un iemaksāšana budžetā. Šis princips ir nostiprināts likumā “Par nodokļiem un nodevām” kā viens no galvenajiem nodokļu maksātāja vispārīgajiem pienākumiem. Saskaņā ar šī likuma 15.pantu tie ir:

1. Aprēķināt maksājamo nodokļu summu;
2. Noteiktajā termiņā un pilnā apmērā nomaksāt nodokļus un nodevas;
3. Iesniegt nodokļu administrācijai konkrēto nodokļu likumos paredzētās deklarācijas, pārskatus vai nodokļu aprēķinus utt.

Par nodokļu likumu normu neievērošanu un minēto pienākumu nepildīšanu, iestājas likumā „Par nodokļiem un nodevām” paredzētā atbildība.

Soda sankcijas ir noteiktas gan procentuāli, gan naudas izteiksmē, paredzot diferencētas sankcijas atkarībā no nodokļu likumos un citos normatīvajos aktos noteiktā pārkāpuma.[2]

Atbildība par nodokļu likumu pārkāpšanu:

- **Pamatparāda palielinājuma naudas un nokavējuma naudas aprēķināšana**

Nodokļu, kā arī citu budžetā ieskaitāmo maksājumu, summa (pamatparāds) tiek palielināta atbilstoši Latvijas Bankas noteiktajai refinansēšanas likmei kavējuma periodā.

Nokavējuma nauda – no laikā nenomaksātā pamatparāda 0,05% par katru nokavēto dienu.

- **Skaidrās naudas lietošanas ierobežojumi**

Nodokļu maksātāji, izņemot fiziskās personas, kuras nav individuālie komersanti, katru mēnesi līdz 15.datumam Ministru kabineta noteiktajā kārtībā deklarē visus iepriekšējā mēneša laikā savstarpēji skaidrā naudā veiktos darījumus (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā operācijā vai vairākās operācijās), kuru summa pārsniedz 3000 latu.

Nodokļu maksātājiem, izņemot fiziskās personas, kuras nav individuālie komersanti, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 10 000 latu (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā operācijā vai vairākās operācijās).

- **Ierobežojumi nodokļu atvieglojumu saņemšanā**

Nodokļu maksātājiem, kuriem ir neattaisnoti nokavētie maksājumi par pārskata gadu, nav tiesību saņemt nodokļu atvieglojumus, izdarot ziedojumus vai dāvinājumus.

- **Atbildība par nodokļu bāzes samazināšanu**

Ja *nodokļu maksātājs*, pārkāpdams nodokļu likumu prasības, samazina nodokļu bāzi un no tās aprēķināto nodokļu summu, no viņa piedzen nesamaksāto (iztrūkstošo) nodokļu summu un soda naudu tās apmērā.[2]

- **Atbildība par deklarāciju neiesniegšanu un atkārtot nodokļu summas samazināšanu**

Ja nodokļu maksātājs nav iesniedzis nodokļu administrācijai konkrētos nodokļu likumos paredzētās deklarācijas vai 3 gadu laikā atkārtoti pārkāpis nodokļu likumus (samazinājis nodokļu bāzi, uzrādījis mazākus ienākumus vai nepamatotus izdevumus) no viņa piedzen nesamaksāto nodokļu summu un soda naudu divkārtšā tās apmērā.

- **Atbildība par smagiem nodokļu likumu pārkāpumiem**

Tas ir, ja: nodokļu maksātājs regulāri neiesniedz nodokļu administrācijai nodokļu likumos noteiktos pārskatus, deklarācijas vai nodokļu aprēķinus un tai nav informācijas par šā maksātāja darbību, vai arī, ja nodokļu maksātājs ļaunprātīgi izvairās no nodokļu un nodevu maksāšanas, pēc VID priekšlikuma konkrētais uzņēmums tiek izslēgts no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra.

Ja nodokļu maksātājs ir izdarījis pārkāpumus, par kuriem paredzēta kriminālatbildība, nodokļu administrācijas ierēdnim, kurš tos atklājis, ir pienākums 10 dienu laikā sagatavot ziņojumu un materiālus krimināllietas ierosināšanai.[2]

4. martā 2008.gada stājas spēkā š.g. 31.janvārī Saeimā pieņemtie grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām", ar kuriem iecerēts samazināt sodus par nodokļu pārkāpumiem. Ja nodokļu audita laikā tiks konstatēts, ka nodokļu maksātājs ir samazinājis budžetā iemaksājamo nodokļu summu par periodu, par kuru tiek veikta nodokļu revīzija, tādējādi izdarot atkārtotu nodokļu pārkāpumu, soda nauda tiks samazināta no 100% līdz 70% no attiecīgās nedeklarētās nodokļu summas. [2]

Savukārt, ja nodokļu maksātājs, kurš jau izdarījis atkārtotu nodokļu pārkāpumu, triju gadu laikā izdarīs vēl vienu vai vairākus tādus pašus nodokļu pārkāpumus, par katru no šiem turpmākajiem nodokļu pārkāpumiem paredzētā soda nauda tiks samazināta no 150% līdz 100% no nodokļu summas, kas nav deklarēta.

Likumā arī tiek paredzēta atbildība par no budžeta atmaksājamā nodokļa apmēra nepamatotu palielināšanu. Ja nodokļu maksātājs, pārkāpdams nodokļu likumu prasības, nepamatoti būs palielinājis no budžeta atmaksājamo nodokļu apmēru, nodokļu administrācija nodokļu audita rezultātā samazinās nepamatoti palielināto no budžeta atmaksājamo nodokļu apmēru, kā arī aprēķinās un par labu budžetam no nodokļu maksātāja iekasēs soda naudu.

Ja no budžeta atmaksājamā nodokļa palielinājums nepārsniegs 15% no deklarētās pārmaksātās nodokļu summas, soda nauda būs 30% apmērā no nepamatoti palielinātā no budžeta atmaksājamā nodokļa apmēra, savukārt, ja no budžeta atmaksājamā nodokļa palielinājums pārsniegs 15% no deklarētās pārmaksātās nodokļu summas, soda nauda tiks noteikta 50% apmērā no nepamatoti palielinātā no budžeta atmaksājamā nodokļa apmēra.

Ja nodokļu administrācija nodokļu audita laikā konstatēs, ka nodokļu maksātājs ir nepamatoti palielinājis no budžeta atmaksājamo nodokļa apmēru, tādējādi izdarot atkārtotu nodokļu pārkāpumu, soda nauda tiks noteikta 70% apmērā no nepamatoti palielinātā no budžeta atmaksājamā nodokļa apmēra, savukārt, ja nodokļu maksātājs, kurš jau ir izdarījis atkārtotu nodokļu pārkāpumu, triju gadu laikā izdarīs vēl vienu vai vairākus tādus pašus nodokļu pārkāpumus, par katru no nodokļu auditā konstatētajiem pārkāpumiem tiks uzlikta soda nauda 100% apmērā no nepamatoti palielinātā no budžeta atmaksājamā nodokļa apmēra.

Soda nauda nodokļu maksātājam būs jāsamaksā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts nodokļu administrācijas lēmums par aprēķināto soda naudu. Ja triju mēnešu laikā no dienas, kad saņemts nodokļu administrācijas lēmums par aprēķināto soda naudu, nodokļu maksātājs nebūs iemaksājis minēto summu budžetā un soda naudas nomaksai nebūs pagarināts

samaksas termiņš, nodokļu administrācija varēs iesniegt tiesā pieteikumu par nodokļa maksātāja maksātnespējas procesa pasludināšanu.[2]

Vēl nodokļu maksātājiem jāzina par nokavētu nodokļu maksājumu piedziņu to, ka nokavētu nodokļu maksājumu, t.i. nodokļu parādu, piedziņu reglamentē likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26. un 26.¹ panti un Administratīvā procesa likuma D daļa.

Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.panta pirmā daļa paredz, ka nodokļu maksājumus atbilstoši nodokļu deklarācijai, kā arī citiem dokumentiem par maksājumiem budžetā, kuri nav samaksāti likumā noteiktajā termiņā, un ar tiem saistīto nokavējuma naudu, kā arī izdevumus par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā nodokļu administrācija piedzen bezstrīda kārtībā.[2]

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 361.panta pirmo daļu par piespiedu izpildi parādnieku vispirms brīdina. [5]

Darba autore secina, ka ja brīdinājumā norādītais parāds pilnībā netiek nomaksāts līdz brīdinājumā norādītajam datumam, nodokļu administrācija vai zvērināts tiesu izpildītājs veic nokavētu nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīdus kārtībā saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.pantu, piemērojot sekojošus **piespiedu izpildes līdzekļus**:

1. Nodokļu administrācijas inkasācijas uzdevumā noraksta naudas līdzekļus no nodokļu maksātāja konta kredītiestādē vai no konta, kas atvērts pie jebkuras juridiskās personas, kuras nav kredītiestāde un kuras komercdarbība ietver bezskaidras naudas maksājumu veikšanu. Nodokļu administrācijas inkasācijas uzdevums ir obligāti izpildāms.
2. Civilprocesa likuma E daļā noteiktajā kārtībā vērš piedziņu uz nodokļa maksātāja mantu (kustamo un nekustamo īpašumu, arī uz mantu, kura atrodas pie trešajām personām), uz naudu, kas parādniekam pienākas no citām personām (darba samaksu, pensiju, tai pielīdzinātiem maksājumiem, citiem parādnieka ienākumiem, noguldījumiem kredītiestādēs).

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 364.panta 1.daļu un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.panta 1.daļu, nokavētu nodokļu maksājumu piedziņas izdevumus sedz nodokļu maksātājs.[5]

Tādējādi nodokļa savlaicīgas nesamaksāšanas gadījumā parādniekam jāērēķinās nevien ar to, ka kavējuma periodā tiek aprēķināta nokavējuma nauda – 0.05 procenti no laikā nenomaksātā pamatparāda, bet var rasties arī citas nelabvēlīgās sekas, tai skaitā iespējami apgrūtinājumi nekustamā īpašuma lietošanai un papildus nodoklim un nokavējuma naudai var būt jāatlīdzina piedziņas izdevumi.

Secinājumi

- 1.** Akcīzes nodoklis ir specifisks patēriņa nodoklis, ko piemēro noteiktām patēriņa preču grupām, kuras ir saražotas vai tiek ieviestas valstī.
- 2.** Akcīzes nodoklis pilda trīs funkcijas: fiskālo jeb valsts ieņēmumu funkciju, ienākumu vienmērīgas sadales funkciju un akcīzes preču patēriņa ierobežošanas un regulēšanas funkciju. Ar akcīzes nodokļa likmju palīdzību, zināmā mērā ir iespējams regulēt akcīzes preču patēriņu.
- 3.** Akcīzes nodokļa mērķis ir ierobežot to preču patēriņu, kas ir kaitīgas apkārtējai videi un cilvēkiem, kā arī dot valstij ieņēmumus, apliekot ar papildus patēriņa nodokli, kas nav pirmās nepieciešamības preces un kas neskar maznodrošinātos. Taču galvenais akcīzes nodokļa mērķis ir fiskālais, t.i. nodrošināt valsts budžeta ieņēmumus.
- 4.** Akcīzes nodoklis ir viens no nozīmīgākajiem nodokļiem, kuram ir samērā liels īpatsvars valsts pamatbudžetā (2006. gadā tas veidoja 10,65% no visiem VID administrētajiem nodokļu ieņēmumiem).
- 5.** Akcīzes nodoklis, kā patēriņa nodoklis Eiropas Savienības kopējā tirgū var būtiski ietekmēt konkurences apstākļus starp dalībvalstīm, tad Eiropas Savienībā ļoti strikti tiek reglamentēti nosacījumi akcīzes nodokļa piemērošanai trim preču grupām, tas ir, naftas produktiem, alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem.
- 6.** Akcīzes nodokļa ieņēmumi tiek izmantoti, lai segtu tādus valsts izdevumus, kas saistīti ar akcīzes preču patēriņu, piemēram, nodoklis no naftas produktiem tiek izmantots, lai segtu ceļu remontdarbu izmaksas, bet nodoklis no alkoholiskiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem un automašīnām, lai segtu izdevumus veselības aprūpei.
- 7.** Akcīzes nodoklis ir viens no tiem nodokļiem, no kura ir praktiski neiespējami izvairīties sabiedrībām, ja tās nodarbojas ar alkohola vairumtirdzniecību. Tas pats noteikums attiecas arī uz sabiedrībām, kuras nodarbojas ar naftas produktu vairumtirdzniecību. Galvenais priekšnoteikums ekonomiskā stāvokļa uzlabošanai valstī ir pirmām kārtām sakārtota nodokļu sistēma. Paaugstinot tikai nodokļus vien nekādas būtiskas izmaiņas valsts budžetā netiks panāktas.
- 8.** Akcīzes nodokļa likmes un maksāšanas kārtību nosaka likums „Par akcīzes nodokli”.
- 9.** Latvijā pastāv fiksētā un kombinētā akcīzes nodokļa likmju sistēma. Precēm akcīzes nodokli aprēķina pēc fiksētas likmes par preču tilpumu, svaru vai daudzumu.
- 10.** Straujāka akcīzes nodokļa celšana un arvien lielāki ierobežojumi – tās ir divas pamatlietas, ar kurām valsts mēģina iznīdēt smēķēšanas netikumu.

- 11.** Akcīzes nodokļa ieņēmumu pieaugumu 2007.gadā un 2008.gadā galvenokārt ietekmēja LR likumdošanas izmaiņas (nodokļu likmju maiņa, maksāšanas kārtības maiņa) un ekonomiskie procesi valstī (ārējās tirdzniecības apjomu pieaugums, mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums, patēriņa cenu pieaugums un c.).
- 12.** Nodokļa likmes tieši skar plašu Latvijas iedzīvotāju slāņu ekonomiskās un sociālās intereses. Straujš cigarešu cenu kāpums būtu ļoti bīstams Latvijas ekonomikai. Straujš cenu kāpums negatīvi ietekmētu arī tabakas industriju un tajā iesaistīto darbaspēku.
- 13.** Komersants, kurš ievieš naftas produktus Latvijas Republikas teritorijā, naftas produktu daudzumu litros nosaka, izmantojot naftas produktu piegādātāja (ražotāja) izsniegtajā kvalitātes sertifikātā norādīto naftas produktu blīvumu 15°C attiecīgajiem naftas produktiem.
- 14.** Naftas ieņēmumu pieaugums 2008.gadā galvenokārt saistīts ar akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem palielinājumu.
- 15.** Naftas produkta nodokļa likmes pieaug ar katru gadu, jo likmes lielumam ir jābūt pēc Eiropas Savienības pieņemtajam standartiem.
- 16.** Kafijas patēriņš ir visplašākais – to dzer visās pasaules malās gan mājās, gan darbā, gan svētkos, turklāt visdažādākajos veidos: šķīstošu, maltu, melnu, ar pienu, aukstu.
- 17.** Komersanti, kuri veic komercdarbību ar akcīzes precēm, nodrošina iespēju Valsts ieņēmumu dienesta pilnvarotajiem ierēdņiem kontrolēt akcīzes preču apriti un ar to saistīto dokumentāro un datorizēto informāciju.
- 18.** Nodokļu administrēšanas mērķis ir izveidot teorētiski pamatotu un ekonomiski efektīvu nodokļu iekasēšanas sistēmu, kas būtu orientēta ne tikai uz valsts budžeta ieņēmumu nodrošināšanu, bet arī uz uzņēmējdarbības sakārtošanu un ekonomiskās aktivitātes veicināšanu, kas savukārt tiek uzskatīts par būtiskāko nodokļu ieņēmumu palielināšanas avotu nākotnē.
- 19.** Nodokļu administrēšanas uzdevums ir iekasēt nodokļus, nodevas un citus valsts noteiktos obligātos maksājumus noteiktā laikā un pilnā apjomā saskaņā ar normatīvo aktu prasībām tādējādi, ka, veicot nodokļu maksātāju apkalpošanas, nodokļu parādu piedziņas un nodokļu kontroles funkcijas, tiek panākta sabiedrības uzticēšanās un labprātīga nodokļu saistību izpilde.
- 20.** Nodokļiem ir jāpilda viena no tās galvenajām funkcijām – jāveicina valsts sociālā un ekonomiskā attīstība, kā arī jāpalielina iedzīvotāju nodarbinātība.
- 21.** Gadu no gada - gan valsts ekonomiskās attīstības rezultātā, gan VID darba aktivitāšu rezultātā iekasēto nodokļu apjoms ievērojami palielinās (2007.g. pieaudzis par 1160760 tūkst. LVL).

22. Soda sankcijas ir noteiktas gan procentuāli, gan naudas izteiksmē, paredzot diferencētas sankcijas atkarībā no nodokļu likumos un citos normatīvajos aktos noteiktā pārkāpuma.

23. Nodokļu maksātājiem jāzina par nokavētu nodokļu maksājumu piedziņu to, ka nokavētu nodokļu maksājumu, t.i. nodokļu parādu, piedziņu reglamentē likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26. un 26.¹ panti un Administratīvā procesa likuma D daļa.

24. Nodokļu maksājumus atbilstoši nodokļu deklarācijai, kā arī citiem dokumentiem par maksājumiem budžetā, kuri nav samaksāti likumā noteiktajā termiņā, un ar tiem saistīto nokavējuma naudu, kā arī izdevumus par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā nodokļu administrācija piedzen bezstrīda kārtībā.

25. Nodokļa savlaicīgas nesamaksāšanas gadījumā parādniekam jāreķinās nevien ar to, ka kavējuma periodā tiek aprēķināta nokavējuma nauda – 0.05 procenti no laikā nenomaksātā pamatparāda, bet var rasties arī citas nelabvēlīgās sekas, tai skaitā iespējami apgrūtinājumi nekustamā īpašuma lietošanai un papildus nodoklim un nokavējuma naudai var būt jāatlīdzina piedziņas izdevumi.

Priekšlikumi

1. LR nodokļiem jābūt vienkārši saprotamiem, viegli maksājamiem, jāatbalsta mazās sabiedrības, jāpasargā mājsaimniecību no trūkumiem.

2. LR nodokļu sistēmai jābūt efektīvai un korektai attiecībā pret dažādiem nodokļu maksātājiem. Tai jābūt godīgai un jāaptver vienlīdz visi nodokļu maksātāji, lai tie savukārt uzticētos šai sistēmai.

3. Nodokļu iekasēšana būs efektīva, ja tiks sasniegts pēc iespējas lielāks nodokļu maksātāju skaits, kas savas nodokļu saistības pilda labprātīgi.

4. Lai nodrošinātu konkurētspēju nodokļa administrēšanas jomā, Finanšu ministrijai un tai pakļautībā esošajām institūcijām ir jāizvērtē citu Eiropas Savienības valstu pieredze akcīzes nodokļa administrēšanā, kā arī jāceļ darbinieku kvalifikācija un jāpievērš uzmanība darba kvalitātes paaugstināšanai.

5. Nodokļu sistēmai jābūt pēc iespējas viegli un lēti pārvaldāmai. Veidojot nodokļu sistēmu, nepieciešams izvērtēt to administrēšanas kārtību un mehānismu, novērtējot nepieciešamās izmaksas nodokļu iekasēšanai.

6. Pēc LR nodokļu likmju palielinājuma iespējams, ka palielināsies tendence izvairīties no nodokļu maksāšana, tāpēc VID jānodrošina efektīva nodokļu administrēšana, mazinot ēnu ekonomiku, un jānotur patērētājs legālajā tirgū. Nodrošinot nodokļu efektīvu administrēšanu, tiks palielināti ieņēmumi valsts budžetā, kas savukārt sekmēs gan algu un pensiju palielināšanos, gan vispārējo infrastruktūras attīstību.

7. Akcīzes nodokļa likmes stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem pakāpeniski būtu jāpaaugstina, jo valstī strauji pieaug alkoholisko dzērienu patēriņš tieši jauniešu vidū.

8. Lai cīnītos ar pieaugošo alkoholisko dzērienu patēriņu, VID jāveic stingrāki kontroles pasākumi un jāparedz lielāka alkoholisko dzērienu tirgotāju atbildība, piemēram, konstatējot būtiskus pārkāpumus, tiek anulēta licence alkoholisko dzērienu tirdzniecībai.

9. Tā kā Latvijā salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm ir relatīvi mazs preču klāsts grupā „Akcīzes nodoklis pārējām akcīzes precēm” (kafija un bezalkoholiskie dzērieni), būtu jāveic pētījums par patērētajām precēm un pakalpojumiem, lai noskaidrotu, vai ir lietderīgi šajā grupā iekļaut papildu preces, kas varētu atstāt pozitīvu iespaidu uz visu ekonomiku un neietekmēt mazturīgo iedzīvotāju dzīves līmeni.

10. Lai palielinātu Latvijas Republikas iedzīvotāju nodarbinātību, vajag samazināt un diferencēt nodokļu likmes, piešķirot atvieglojumus.

11. Iekasējamo nodokļu masas Latvijā pieaugums jāpanāk, palielinot aplikšanas bāzi, nepalielinot nodokļu likmes (piemēram, ekskluzīvie kažokādas izstrādājumi, melnie ikri un c.)

12. Finanšu ministrijai jāveido optimālu un elastīgu sodu sistēmu par nodokļu likumu pārkāpumiem.

13. LR nodokļu administrācijai īpaša uzmanība jāvelta nodokļu maksātāju izglītošanai, apgādei ar materiāliem (bezmaksas konsultācijas un semināri, dažāda veida bukleti), televīzijas raidījumiem, izveidot centralizētu tālruna līniju nodokļu maksātāju informēšanai, kā arī ērtāku nodokļu maksāšanas un vienkāršotas atskaišu sagatavošanas apstākļu radīšanai (Internet) .

14. Tabakas izstrādājumu pieprasījuma kontrole ir efektīvs līdzeklis samazināt tā patēriņu. Galvenie pasākumi šajā ziņā ir palielināt cigarešu nodokļus, ieviest pilnīgu aizliegumu reklāmai vai tabakas noieta veicināšanai, ierobežot smēķēšanas izraisītām slimībām, kā arī veikt atbalsta pasākumus tiem, kuri vēlas atmest smēķēšanu.

15. LR būtiski ir veikt stingrākus kontroles pasākumus tabakas izstrādājumu tirdzniecības vietās un būtu jāparedz atbildība tabakas izstrādājumu tirgotājiem. Palielinot akcīzes nodokli tabakas izstrādājumiem palielināsies nelegālo tabakas izstrādājumu patēriņš. Tāpēc vajadzētu vērst pastiprinātu uzmanību uz nelegālo tabakas izstrādājumu tirdzniecību un tirgotājiem piemērot lielākus sodus par administratīvajiem pārkāpumiem.

16. VID nepieciešams veicināt labprātīgu nodokļu maksāšanu, paaugstinot konsultatīvo struktūrvienību darba kvalitāti (VID vajag papildināt informācijas sistēmas datu bāzi ar VID izdotajām skaidrojuma vēstulēm, VID regulāri vajadzētu apmācīt Nodokļu maksātāju konsultatīvās daļas darbiniekus).

17. LR politiķu uzdevums ir veidot elastīgu, godīgu, efektīvu un vienkāršu nodokļu sistēmu. Tai jābūt izveidotai tā, lai nodokļu maksātāji varētu apzināties, kādi nodokļi un par ko tiem jāmaksā. Nodokļu sistēmai jābūt arī saprotamai uz stabilai ilgākā laika posmā, lai nodokļu maksātāji varētu pieņemt ilgtermiņa lēmumus.

18. Administratīvam naudas sodam par nelegālu akcīzes preču tirdzniecību jābūt krietni lielākam vai administratīvas atbildības vietā vajadzētu piemērot kriminālatbildību.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. LR likums *Par akcīzes nodokli*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 161. 2003. (ar sekojošiem grozījumiem)
2. LR likums *Par nodokļiem un nodevām*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 26. 1995. (ar sekojošiem grozījumiem)
3. LR likums *Par tabakas izstrādājumu realizācijas, reklāmas un lietošanas ierobežošanu*. 21.01.1997.
4. LR likums *Alkoholisko dzērienu aprites likums*. Valdības Ziņotājs, Nr. 01.05.2004. (ar sekojošiem grozījumiem)
5. LR likums *Administratīvā procesa likums*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 164. 2001. (ar sekojošiem grozījumiem)
6. LR likums *Par Valsts ieņēmumu dienestu*. Valdības Ziņotājs, Nr.34, 09.12.1993 (ar sekojošiem grozījumiem) Pieejams:
<http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=4&id=459&hl=1&mod=33>
7. LR MK Noteikumi Nr. 521 *Noteikumi par akcīzes nodokļa deklarācijas veidlapu paraugiem un to aizpildīšanas kārtību*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 124. 2007.
8. LR MK Noteikumi Nr.662 *Akcīzes preču aprites kārtība*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 138. 2005.
9. LR MK Noteikumi Nr. 956 *Kārtība, kādā piešķirams patstāvīgas mazās alus darītavas statuss un piemērojama akcīzes nodokļa likme patstāvīgo mazo alus darītavu saražotajam alum*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 209. 2005.
10. LR MK Noteikumi Nr. 421 *Kārtība, kādā, aprēķinot akcīzes nodokli naftas produktiem, nosakāms naftas produktu daudzums litros 15 grādu temperatūrā pēc Celsija*. Latvijas Vēstnesis, Nr. 68. 2004.
11. Padomes direktīva 2004/74/EK. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, Nr. L 157. 2004.
12. LR Finanšu Ministrijas metodiskie norādījumi. Pieejams:
<http://www.fm.gov.lv/page.php?id=1026>
13. Valsts ieņēmumu dienesta metodiskie norādījumi. Pieejams:
http://www.vid.gov.lv/dokumenti/tiesibu_akti/metodiskie%20mater%C4%81li/an/met_an_alkohols_2007.doc
14. Valsts ieņēmumu dienesta metodiskie norādījumi. Pieejams:
http://www.vid.gov.lv/dokumenti/tiesibu_akti/metodiskie%20mater%C4%81li/an/met_an_naftas_metodika_2007.doc

15. **Ketners K.** *Nodokļu ieņēmumu modelēšana.* Rīga, RTU, 2006.
16. **Kodoliņa I.** *Latvijas nodokļi pēc iestāšanās Eiropas Savienībā.* Rīga, Biznesa Augstskola Turība, 2005.
17. **Mikesell John L.** *Fiscal Administration. Analysis and Applications for the Public Sector.* USA: Indiana University, 2007. 365-366.p.
18. **Zvejnieks. A.** *Nodokļi un nodevas.* Mācību grāmata. Rīga, RTU, 1998.
19. Pielikums avīzei Бизнес&Балтия un žurnālam Бизнес.LV „РЕФЕРЕНТ” no 14.01.2008.g. Nr.1 (558)
20. Akcīzes preču pārvaldes publicētie materiāli. Pieejams
<http://www.db.lv/Default2.aspx>
21. <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=1003&hl=1>
22. <http://www.financenet.lv/zinas/likumi/article.php?id=132586>
23. http://www.bank.lv/images/img_lb/izdevumi/latvian/macibu/doc/teksts.doc
24. A/S „PrivatBank” publicētie materiāli. Pieejams:
<http://www.paritate.lv/lv/leta/2007/august/news08-07-014>
25. Žurnāls „Republika.lv” (žurnāls domātājiem un darītājiem). Pieejams:
<http://www.republika.lv/?id=article&nid=1301>
26. *Nacionāla ziņu aģentūras LETA publicētas ekonomiskas ziņas.* Pieejams:
<http://www.apollo.lv/portal/news/articles/117007>
27. *Nacionāla ziņu aģentūras LETA publicētas materiāls.* Pieejams:
<http://www.apollo.lv/portal/news/74/articles/113849/0>
28. http://www.sva.lv/atkaribas/alkohols/alk_politika_eiropa.doc
29. *Veselība ES. Eiropas Savienības veselības aizsardzības portāls.* Pieejams:
ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lv_en.pdf
30. www.temida.lv/Jurista_Biblioteka/Gramatvediba/faili/LR_nod_sist.doc
31. <http://www.maninodokli.lv/>
32. http://www.vid.gov.lv/dokumenti/tiesibu_akti/metodiskie%20materi%C4%81li/an/me_t_an_tabaka_01072007.doc
33. Žurnāls „Nedēļa” 21.12.2007. Pieejams:
<http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=527002>

Studiju nobeiguma darbs „AKCĪZES NODOKĻA ADMINISTRĒŠANA UN TĀ PILNVEIDOŠANA” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultāte.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: **Anna Vorobjova**

(paraksts un datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Lektore **Lilija Ābika**

(paraksts un datums)

Recenzents: Profesors **Andris Sproģis**

Darbs iesniegts Grāmatvedības un audita katedra.....(datums)

Metodiķe:

(paraksts)

Darbs aizstāvēts valsts pārbaudījuma komisijas sēdē:

.....

(datums, protokola Nr., vērtējums)

Komisijas sekretāre:

(paraksts)